

İMAM HÜSEYN(Ə)-IN HƏYATI

PDFləşdirən: kitablar saytı

<http://www.kitablar.com>

<http://www.kitablar.org/>

İmam Hüseyn(ə)-in həyatı barədə qısa mə'lumat

Üçüncü mə'sum imamımız həzrət Hüseyn(ə) hicrətin dördüncü ili Şə'ban ayının üçü (ya dördü) Mədinə şəhərində dünyaya gəlmişdir. O, həzrət Əli(ə) və peyğəmbər qızı xanım Zəhra(s.ə)-nin ikinci övladı idi.

Hüseyn ibn Əli(ə) öz həyatı boyu şücaət, azadlıq, zülm və haqsızlığa qarşı mübarizədə məşhur olmuşdur.

İmam Hüseyn(ə)-in həyat mərhələləri

Hüseyn ibn Əli(ə) uşaqlıq dövrünün altı ilini babası Peyğəmbər(s)-in yanında keçirmişdir. Peyğəmbər(s)-in vəfatından sonra otuz il atası Əli(ə)-la birgə yaşamış və Əli(ə)-in hakimiyyəti dövründə irəli çıxan çətinliklərdə fəal iştirak etmişdir. Əli(ə)-in şəhadətindən sonra (hicrətin qırxıncı ilindən) siyasi və ictimai səhnələrdə qardaşı Həsən ibn Əli(ə)-la çiyin-çiyinə çalışmışdır. İmam Həsən(ə)-in şəhadətindən sonra (hicrətin əllinci ilindən) on il müddətinə qədər Müaviyə ibn Əbu Süfyanın hakimiyyəti dövründəki İslami vəzifələr İmam Hüseyn(ə)-in boynuna düşmüşdür. Müaviyənin ölümündən sonra hakimiyyət başına gələn Yezidin dövründə inqilab etmiş və nəhayət hicrətin altmış

birinci ili Məhərrəm ayının onunda Kərbəla çölündə şəhid olmuşdur.

İmam Hüseyn(ə)-ın həyat mərhələlərinin sonuncusu, yə'ni, o həzrətin imamət dövrü onun həyatının ən əsas hissəsi hesab olunur. Elə bu kitabda da əsasən bu hissədən söhbət edəcəyik.

Hüseyn ibn Əli(ə)-ın imamətdən qabaqkı mübarizələri

Hüseyen ibn Əli(ə) gənclik dövründən başlayaraq İslam hökumətinin əsl yolundan döndüyünü müşahidə etdiyi vaxtdan atasının siyasi mövqeyini himayə etmiş və ona tabe olmuşdur. Bir gün imam Hüseyn(ə) Ömər ibn Xəttabın hakimiyyəti dövründə məscidə girib gördü ki, Ömər mənbərdə oturmuşdur. Bunu görcək tez mənbərin başına qalxıb Ömərə dedi: «Mənim atamın mənbərindən aşağı düş və get öz atanın mənbərində otur.» Ömər özünü itirmiş halda dedi: «Mənim atamın mənbəri olmayıb.» Sonra Ömər onu yanında əyləşdirdi. Mənbərdən düşdükdən sonra İmam Hüseyn(ə)-ı öz evinə aparıb ondan soruşdu: «Bu sözü sənə kim öyrədib,» İmam Hüseyn(ə): «heç kim.» –deyə cavab verdi.

İmam Hüseyn(ə) Cəməl və Siffeyn döyüşlərində

İmam Hüseyn(ə) atasının hakimiyyəti dövründə siyasi və nizami səhnələrdə atası ilə çiyin-çiyinə çalışmışdır. O, atasının hakimiyyəti dövründə baş vermiş hər üç döyüşdə fəal iştirak etmişdir.¹

Cəməl döyüşündə ordunun sol cinahının başçılığı imam Hüseyn(ə)-ın öhdəsində idi.² Siffeyn döyüşündə istər ordunu döyüşə həvəsləndirmək məqsədilə etdiyi çıxışlarda, istərsə də düşmənlə mübarizədə əsas rol oynamışdır.³ Əbu Musa Əş'əri ilə Əmr ibn As arasında gedən danışıqlarda da imam Hüseyn(ə) Əli(ə) tərəfindən seçilmiş əsas şahidlərdən biri idi.⁴

İmam Hüseyn(ə) atasının şəhadətindən sonra zamanənin rəhbər və imamı imam Həsən(ə)-la birgə olmuşdur. İmam Həsən(ə)-ın ordusu Şama tərəf hərəkət edəndə mübarizə meydanında imam Hüseyn(ə) imam Həsən(ə)-la çiyin-çiyinə olmuşdur. Müaviyə imam Həsən(ə)-a sülh təklifi etdikdə imam Həsən(ə) imam Hüseyn(ə) və Abdullah ibn Cə'fəri çağırıb bu təklif barədə onlarla məsləhət etdi.⁵ Nəhayət sülh müqaviləsi bağlandıqdan sonra qardaşı ilə birlikdə Mədinəyə qayıtdı və elə orada da yaşamağa başladı.⁶

İmam Hüseyn(ə)-ın imaməti dövründəki

siyasi-ictimai vəziyyət

Səqifədən⁷ başlayaraq İslamın əsl yolundan, həqiqi xəttindən uzaqlaşmağa başlayan və Osmanın hakimiyyəti dövründə öz yolunu İslamdan uzaqlaşdıran hakimiyyət imam Hüseyn(ə)-ın dövründə artıq həddini aşıb daşmışdı.

O dövrlərdə Müaviyə ikinci və üçüncü xəlifə tərəfindən Şama vali seçilmişdi. Müaviyə vali olduğu bu müddətdə öz mövqeyini daha da möhkəmlətmiş və İslam ölkəsinin taleyini həll edərək xəlifə kimi hakimiyyəti ələ keçirmişdi. Beləliklə də o, İslamın qatı düşməni olan Əməvilər sülaləsini müsəlmanların başı üstündə rəhbər etmiş və Ziyad Əmr ibn As, Səmurə ibn Cündəb kimi zalım şəxslərin köməyi ilə zor gücünə hökumət təşkil verərək İslamı alt-üst etmişdir. Müaviyə bir tərəfdən həqiqi müsəlmanlara qarşı siyasi və iqtisadi çətinlik siyasətini yeridir, qırğın, qətl, əzab-əziyyət, onları aclıqda saxlamaqla hər hansı bir müxalifət hərəkatının qarşısını alır, digər tərəfdən də millət və qəbilələrarası

rəqabəti ortaya ataraq qəbilələri bir-birinin canına salırdı. Onun hökumətinə bir təhlükə yetişməsin deyərək bu yolla onların gücünü zəiflədirdi. Başqa bir tərəfdən isə onun hökuməti üçün işləyən nökrər və muzdurların vasitəsilə yalançı hədislər söyləmək, Qur'anı öz xeyrinə təfsir etməklə camaatın hökumətin əleyhinə yönəlmiş fikrini dağıdır və öz hökumətinə şər'i və İslami ad verirdi. İslamın tam ziddinə olan bu siyasət Müaviyənin siyasəti ilə həmfikir olan «Murciə» və «Cəbriyyə» kimi batil fırqələrin yayılması ilə əl-ələ verib cəmiyyətdə pis və acınacaqlı sonuclar yaradaraq cəmiyyəti zillətlə dolu olan bir sükut (mə'nəvi ölüm) meydanına çıxartdı. Bu acınacaqlı siyasət nəticəsində İslam cəmiyyətinin əsl mahiyyəti itib batdı və İslami dəyərlər bir-birinə dəydi. Belə ki, müsəlmanların İslamın onlara din adı ilə rəhbərlik edən zalım xəlifələri dəstəkləmək icazəsini vermədiyini bildikləri halda yenə də onlar qorxudan, xəbərsizlik və zəiflik ucbatından həmin xəlifələri dəstəkləyirdilər. Bu siyasət nəticəsində müsəlmanlar Qur'an məntiqi və Peyğəmbər(s) tə'liminin əksinə olaraq qorxaq, zahirbaz və saziş qəbul edən şəxslərə çevrilmişdilər.

Müsəlmanların həyatının bu mərhələsinin tarixi azgınlığın bütün cəmiyyətə yayılması və cəmiyyəti özünə tərəf çəkməsi şahidləri ilə doludur.

Müsəlmanların Osman və onun tərəfdarlarının yeritdiyi siyasətin müqabilindəki əks tədbirlərini Müaviyənin tutduğu siyasətə qarşı seçdikləri yol ilə müqayisə etdikdə bu şeytani siyasətin cəmiyyətdə yaranan acınacaqlı sonucları açıq-aşkar göz qabağında durur. Çünki müsəlmanlar Osmanın siyasətinə qarşı ümumi qiyama qalxmaqla onun bu siyasətinə cavab verdilər. Bu qiyam İslam ölkəsinin böyük şəhərlərinə, yə'ni, Mədinə, Məkkə, Kufə, Bəsrə, Misir və digər şəhər və kəndlərə yayılmış və əhali qiyamda iştirak etmişdi. Ancaq Müaviyənin dövründə zülmün qat-qat artmasına, qətl və hədələmələrin sayının çoxalmasına, müsəlmanların öz hüquqlarından, gəlirlərindən açıq-aşkar məhrum olmalarına baxmayaraq onun İslama zidd olan hökumətinə qarşı belə bir ümumi qiyam baş vermədi. Əksinə, camaat kor-korana Müaviyəyə itaət edirdi. Düzdür, arabir Hicr ibn Ədiyy, Əmr ibn Həmiqi Xüzai və bu kimi şəxslərin pərakəndə e'tirazları olurdu. Bu da göstərir ki, camaat Müaviyənin zülmü altında əl-qol atırdı. Ancaq pərakəndə olan bu e'tirazlar lazımi nəticəni vermir və ümumxalq hərəkətinə çevrilmirdi. Bu e'tirazların qarşısı tezliklə alınır. Çünki dövrün hökuməti qiyam başçılarını öldürür, məntəqədəki hərəkəti boğurdu, camaat isə heç bir əks tədbir görmürdü.

Müaviyənin dövründə inqilabın maneələri

Müaviyənin qüdrətinin hakim olduğu belə acınacaqlı vəziyyətdə bir çox şeyləri nəzərə almaqla o vaxtda inqilab etməyə nə imkan var idi, nə də inqilabın bir faydası olacaqdı. Aşağıdakı iki səbəbi Müaviyənin dövründə İmam Hüseyn(ə)-in inqilabına maneə olan əsas iki amil kimi qeyd etmək olar.

1-İmam Həsən(ə)-in Müaviyə ilə sülh müqaviləsi

Əgər imam Hüseyn(ə) Müaviyənin dövründə inqilab etsəydi, Müaviyə imam Həsən(ə)-in onunla bağladığı və imam Hüseyn(ə)-in də təsdiqlədiyi sülh müqaviləsini bəhanə gətirib imam Hüseyn(ə)-i sülh müqaviləsini pozmaqda ittihamlandıracaqdı. Çünki hamı bilirdi ki, imam Həsən(ə) və imam Hüseyn(ə) nə qədər ki, Müaviyə sağdır, onun hökuməti qarşısında sükut edəcəklərinə və heç bir inqilaba əl atmayacaqlarına söz veriblər. Əgər belə bir vaxtda imam Hüseyn(ə) inqilab etsəydi, Müaviyə imamı vəzifətə və əhd-ilqar sındıran bir şəxs kimi qələmə verərdi. Düzdür, imam Hüseyn(ə) Müaviyə ilə bağlanan

müqaviləyə əməl etməyi vacib bilmirdi. Çünki bu müqavilə azad, könüllü və ixtiyari şəkildə deyil, məcburiyyət qarşısında və danışıqların heç bir fayda verməyəcəyi bir dövrdə bağlanmış bir müqavilə idi. Bundan əlavə artıq Müaviyənin özü müqaviləni pozmuş və daha müqavilənin şərtlərinə riayət etmirdi. Deməli, belə bir müqaviləyə (baxmayaraq ki, əslində düzgün müqavilədir) imam Hüseyn(ə) əhəmiyyət verməzdi. Çünki Müaviyə özü onu pozmuş və onun pozulmasında əlindən gələni əsirgəmirdi. Ancaq nə qədər müqavilə var idi, Müaviyə onunla imam Hüseyn(ə)-in inqilabına qarşı bəhanə gətirə bilirdi. Digər tərəfdən də baxmalıyıq ki, görək camaatın imam Hüseyn(ə)-in inqilabı barədə fikri necədir,

Mə'lumdur ki, imam Hüseyn(ə)-in dövründəki camaatda inqilab həvəsi yox idi. Onlar qılıncılarını açıb kənara qoymuşdular. Salamatçılıq ardınca olan bu camaatın beynində təbii ki, imam Hüseyn(ə) Müaviyə ilə sülh bağlayıb (sülhə razı olub), indi də ona əməl etməlidir fikirləri dolanırdı. Deməli, belə bir vaxtda əgər imam Hüseyn(ə) inqilab etsəydi, Müaviyə onun inqilabını qeyri-qanuni və sülh müqaviləsinin əksinə olan bir üsyan kimi qələmə verəcəkdə. Əvvəldə də qeyd etdik ki, o dövrün camaatında inqilab həvəsi olmadığına görə onlar da Müaviyənin sözlərini təsdiqləyəcəkdilər.

2-Müaviyənin dini jesti

İmam Hüseyn(ə)-in Yezidin dövründə etdiyi inqilab o qədər qüvvətli idi ki, camaatın qəlbində əbədi qalmışdır. Müşahidə etdiyimiz kimi üstündən neçə əsrlər keçməsinə baxmayaraq, camaat indi də Kərbəla şəhidlərini özləri üçün örnək, nümunə qərar verir və fədakarlıq, qəhrəmanlıq meydanlarında onlardan ilham alır. Əgər imam Hüseyn(ə) Müaviyənin dövründə inqilab etsəydi, çox ehtimal ki, onun inqilabı belə nəticə verməyəcəkdə. Bu məsələnin sirrini Müaviyənin nüfuzu, hoqqabazlığı, hiyləsi və dini jestində və onun müşküləti həll etməkdə seçdiyi xüsusi yolda axtarmaq lazımdır. Düzdür, Müaviyə hökumətində İslamı tamamilə təhrif etmiş, Bəni-Üməyyəni İslamın sadə hökumətinin əvəzinə hökumətə gətirmiş və İslami cəmiyyəti qeyri-İslami cəmiyyətə çevirmişdi. Ancaq o, bunu da yaxşı bilirdi ki, camaata İslam adı altında rəhbərlik etdiyi üçün dinə zidd olan işlər görməməlidir. Əksinə o, həmişə çalışırdı ki, öz işlərinə dini ad qoysun. Bununla da gördüyü işləri tutduğu mövqeylə uyğunlaşdırırdı. Şər'i görülməsi mümkün olmayan işləri isə gizləndə görürdü. Bə'zi tarixi sənədlər göstərir ki, Müaviyə dinsiz və heç nəyə inanmayan bir insan olmuşdur. Belə ki, özü elə də əməlli və düzgün adam olmayan Müğeyrə ibn Şö'bə Müaviyənin xüsusi məclislərində onun özündən eşitdiyi sözlər barədə fikirləşərək narahat olub deyirdi: «Müaviyə camaat arasında ən pis adamdır.» Ancaq bununla belə Müaviyənin dinin bə'zi zahir işlərinə riayət etməsi onun əsl mahiyyətini anlamaqda camaat üçün çox çətin olmuşdu. Müaviyə öz hökumətini dini hökumət kimi göstərmək üçün vəziyyət və şəraitdən lazımi qədər istifadə edirdi. O, bir tərəfdən Osmanın qisasını bəhanə edir, digər tərəfdən də Əbu Musa Əş'əri ilə Əmr ibn As arasında gedən danışıqlardan, imam Həsən(ə)-lə sülh bağladıqdan və camaatın onunla bə'yət etməsindən sonra özünü camaatın gözündə xəlifəliyə layiq qələmə verirdi. Buna əsasən əgər imam Hüseyn(ə) onun dövründə inqilab etsəydi, Müaviyə asanlıqla İmam(ə)-in inqilabını haqqın batilə qarşı inqilabı kimi yox, hökumət və vəzifə üstündə siyasi mübarizə kimi qələmə verəcəkdə.

İmam Hüseyn(ə)-in Müaviyənin hökumətinə qarşı mübarizələri

Qeyd etdiyimiz maneələrin heç biri İmam(ə)-ın Müaviyənin saysız-hesabsız bid'ətlərinə və zülmələrinə qarşı sükut etməsinə mane olmurdu. İmam Hüseyn(ə) heç kəsin e'tiraz etməyə cür'əti olmadığı bir dövrdə ayağa qalxıb bacardığı qədər Müaviyənin zülmələrinə qarşı mübarizə aparırdı. İndi imam Hüseyn(ə)-ın Müaviyə ilə apardığı mübarizələrdən üçünü araşdırmağa başlayırıq.

1-E'tirazlı məktublar və çıxışlar

İmam Hüseyn(ə)-ın Müaviyə ilə həmzaman olduğu on il imamət dövründə onunla Müaviyə arasında bir çox məktublar get-gəldə olmuşdur. Bu da imam Hüseyn(ə)-ın Müaviyənin müqabilində tutduğu inqilabi və möhkəm mövqeyin nişanəsidir. İmam(ə) Müaviyənin İslam dininə zidd olan hər hansı bir hərəkətindən sonra onu möhkəm danlayır, tənqid edir və həmən işə öz e'tirazını bildirirdi. Bu işlərin ən əsasından biri Yezidin vəliəhdliyi idi.

Yezidin vəliəhdliyinə qarşı mübarizə

Müaviyə Yezidi vəliəhd tə'yin etmək məqsədi ilə irəli sürdüyü siyasəti davam etdirərək Mədinə şəhərinin camaatından, xüsusən də başda imam Hüseyn(ə) olmaqla şəhərin adlı-sanlı şəxsiyyətlərindən Yezid üçün bey'ət almaq məqsədi ilə Mədinə şəhərinə gəldi. Müaviyə Mədinəyə gəldikdən sonra imam Hüseyn(ə) və Abdullah ibn Abbasla görüşüb söhbət əsnasında Yezidin vəliəhdliyi məsələsini ortaya atdı. O, çalışırdı ki, onları bu işə razı salsın. İmam Hüseyn(ə) Müaviyənin bu sözü qarşısında bir müqəddimə (ön söz) qeyd etdikdən sonra sözə belə başladı:

«Sən özünü üstün tutmaqla ifrata düşər olmusan. Camaatın ümumi malını qəsb etməklə zülm etmişən. Sən camaatın malını onların özlərinə qaytarmaqdan çəkirdin və bu işdə xəsislik etdin. Açıq-aşkar o qədər qərətlər etdin ki, öz həddini aşdın. Haqq sahiblərinin haqqını özlərinə qaytarmadığın üçün Şeytan (səni yoldan çıxarmaqda) öz arzusuna çatdı. Yezid üçün saydığın fəzilətləri və İslam ümmətini idarə etmək üçün qeyd etdiyin ləyaqətləri başa düşdüm. Sən camaata elə adamı tanıtdırmaq istəyirsən ki, elə bil camaat onun həyat sabiqəsini tanımır. Elə bil burada olmayan bir nəfərdən xəbər verirsən ki, camaat onu görməyib. Elə bil ki, onu ancaq sən tanıyırsan. Xeyr, Yezid öz batinini açıb aşkar etmişdir. Yezidi olduğu kimi tanıtdır. Yezid itbaz, quşbaz və keyf adamıdır. O, ömrünü çalmaq, oxumaq və əyyaşlıqla keçirir. Yezidi bu cür tanıtdır. Bu boş təbliğlərini kənara qoy. Bu ümmətin müqabilində boynuna yığdığın öz günahların bəsidir. Elə bir iş görmə ki, Allah qarşısında günahların bundan da ağır olsun. Sən o qədər öz batil və zülm yoluna davam edib ağılsızlıq, düşüncəsizlik üzündən zümlər etdin ki, artıq camaatın səbr kasasını doldurmusan. İndi sənənlə ölüm arasında bir göz qırpmından artıq vaxt qalmayıb. Bunu bil ki, sənənin bütün əməllərin Allah yanında qorunub saxlanır və sən onlardan ötrü cavab verməli olacaqsan.»¹

Müaviyənin imam Hüseyn(ə)-ın inqilabından nigarançılığı

Elə həmən günlərdə Müaviyə tərəfindən bir il Mədinəyə vali seçilmiş Mərvan ibn Həkam Müaviyəyə yazır: «Əmr ibn Osman xəbər verib ki, İraq və Hicazın nüfuzlu şəxsiyyətləri imam Hüseyn(ə)-ın yanına get-gəl edirlər.» Daha sonra bildirmişdir: «Mən inanmıram ki, o, inqilab etməsin.» Mərvan məktubda əlavə edib demişdir: «Bu haqda axtarış aparmışam. Əldə olan mə'lumata görə hələ onun inqilab etmək fikri yoxdur.

Ancaq inanmıram ki, gələcəkdə də bu cür olsun. İndi bu barədə öz fikrini bildir.»

Müaviyə bu xəbəri eşitdikdən sonra Mərvanın məktubuna cavabından əlavə aşağıdakı məzmununda Hüseyin ibn Əli(ə)-a da bir məktub yazdı:

«Sənin gördüyün bə'zi işlər barədə mənə xəbər çatmışdır. Əgər bunlar doğrudursa, mən səni bu işlərə layiq görmürəm. (Bu işlər sənə yaraşmaz.) And olsun Allaha, kim bir nəfərlə əhd bağlasa, gərək əhdinə vəfa etsin. Əgər mənə gəlib çatan xəbərlər yalan olarsa, sən bu işə (əhdə vəfalı olmağa) ən layiq adamsan. Özündən muğayat ol və əhdinə vəfa et. Əgər mənimlə müxalifətçilik etsən, müxalifətçiliklə, əgər pislik etsən, pisliklə üzləşərsən. Ümmətin arasında ixtilaf salmaqdan çəkin.»¹

İmam Hüseyin(ə)-ın Müaviyəyə

yazdığı tarixi cavab

İmam Hüseyin(ə) Müaviyənin məktubunun cavabında belə yazdı:

«Sənin məktubunu aldım. Yazmışsan ki, mənim barəmdə sənə bə'zi xəbərlər çatır və sən məni o işlərə layiq görmürsən. Bunu deyim ki, insanı yaxşı işlərə tərəf cəlb edən və yaxşı işlər görməyə kömək edən yalnız Allahdır. Mənim barəmdə sənin qulağına çatmış xəbərlərin hamısı boş və əsassız sözlərdir. Bu sözləri sənin yalan danışan yaltaqların özlərindən deyirlər. Bu dinsiz yalançıları yalan demişlər. Mən sənə qarşı nə döyüş tədarükü görmüşəm, nə də sənə qarşı qiyam etmək məqsədini var. Sənin özünün və dinsiz, zalım və şeytanın qardaşları olan dostlarının əleyhinə qiyam etməməyimin səbəbi də Allahdan olan qorxumdur.

Hicr ibn Ədiyy və dostlarının qatili sən deyilsən, Onların hamısı namaz qılan, Allaha itaət edən insanlar idi. Onlar bid'ətlərə qarşı mübarizə aparan şəxslər idi. Onların işi yalnız əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər idi. Sən onlara aman verdikdən, keçmiş işlərinə görə onlara heç bir əziyyət verməyəcəyinə and içdikdən sonra andını pozaraq onları vəhşicəsinə qətlə yetirdin. Bu işlə Allaha hörmətsizlik edib öz əhdini pozdun.

Təqvalı müsəlman, ibadətə çoxluğundan bədəni zəifləmiş Əmr ibn Həmiqi sən öldürmədinmi, Sən onlara əziyyət verməyəcəyin barədə söz verib əhd bağladıqdan sonra onları öldürdün. Əgər o əhd-peymanı çöl ceyranlarına da versəydin dağlardan aşağı enərdilər.

(Süməyyənin oğlu) Ziyadı özünə qardaş edən və onu Əbu Süfyanın oğlu qələmə verən sən deyilsənmi, Halbuki Peyğəmbər(s) buyurmuşdur: «Uşaq ataya bağlıdır, zinakar isə daşqalaq edilməlidir.» (Ziyad da zinadan olmuş bir insan idi.) Kaş iş bununla sona yetəydi. Ancaq belə olmadı. Hələ bu azmış kimi Süməyyənin oğlunu özünə qardaş e'lan etdikdən sonra müsəlmanların başı üstünə gətirdin. O da sənin gücünə arxalanaraq müsəlmanları öldürdü. Əl-ayaqlarını kəsdi, onları xurma ağaclarından asdı.

Ey Müaviyə! Sən müsəlmanların vəziyyətini elə çətinləşdirdin ki, elə bil heç sən bu ümmətin adamı və bu ümmət də sənin camaatın deyil.

Həzrəmini öldürən sən deyilsənmi, Onun günahı bu idi ki, Ziyad sənə xəbər verdi ki, o, Əli(ə)-ın şüərlərindəndir. Əli(ə)-ın dini elə əmisi oğlu Mühəmməd(s)-in dinidir. İndi sən həmənin din adı ilə camaata başçılıq edirsən. Əgər bu din olmasaydı, sən və əcdadın indi də cahiliyyət içində yaşayardınız. Sizin ən şərəfli işiniz ildə iki dəfə-yayda və qışda Yəmən və Şama getmək idi. Ancaq Allah biz Əhli-beytin sayəsində sizi bu acınacaqlı yaşayışdan qurtardı.

Ey Müaviyə! Sənin sözlərindən biri də bu idi ki, deyirsən mən camaat arasında ixtilaf və fitnə yaratmayım. Mən bu ümmət üçün sənin hökumətindən böyük fitnə tanımıram.

Sözlərindən bir başqası bu idi ki, deyirsən rəftarımdan muğayat olum və öz dinimi və Mühəmməd(s) ümmətinin dinini qoruyum. (Mən öz vəzifəmi düşünüb özümün və Mühəmməd(s) ümmətinin dininə fikir verəndə) səninlə vuruşmaqdan böyük vəzifə görmürəm. Bu vuruş Allah yolunda cihad olacaq. Əgər (bə'zi səbəblər üzündən) sənə qarşı qiyam etməkdən çəkinirəmsə, bunun üçün Allahdan üzr istəyirəm. (Çünki ola bilər mənim bu səbəblərim Allah dərğahında üzürlü sayılmaya.) Allahdan istəyirəm ki, məni Özü razı olan işə yönəlsin.

Ey Müaviyə! Sənin sözlərindən biri də bu idi ki, əgər sənə pislik etsəm, sən də mənə pislik edəcəksən, səninlə düşmənçilik etsəm, sən də mənimlə düşmənçilik edəcəksən. Qoy bunu deyim ki, bu dünyada yaxşı insanlar daima pis insanların düşmənçiliyi ilə üzləşiblər. Mən ümid edirəm ki, sənin düşmənçiliyin mənə bir ziyan vurmayacaq, pis fikirlərinin ziyanı hamı özünə deyəcək və öz əməllərini məhv edəcək. Elə isə nə qədər bacarırsansa, düşmənçilik et.

Ey Müaviyə! Allahdan qorx, bil ki, bütün günahların, istər böyük, istərsə də kiçik Allah yanında qorunub saxlanır. Bunu da bil ki, Allah sənə törətdiyin cinayətləri, sırf güman nəticəsində camaatı qətlə yetirməyini, ittiham edərək onları tutub həbs etməyini, şərabxor və itbaz bir uşağı hökumət başına gətirməyini heç vaxt unutmayacaq. Sən bu işinlə özünü fəlakətə saldın (öz başına iş açdın), öz dinini əlindən verdin və millətin hüququnu tapdadın.»

2-İmam Hüseyn(ə)-ın böyük həcc mərasimində
ifşaedici və sərt çıxışı

Müaviyənin ölümündən bir (ya da iki) il qabaq onun hökumətinin şiələrə qarşı əzab-əziyyət və işkəncələrinin kuliminasiya nöqtəsinə çatdığı bir dövrdə imam Hüseyn(ə) həcc ziyarətinə getdi. Abdullah ibn Abbas və Abdullah ibn Cə'fər də o həzrətlə idilər. O vaxt camaat arasında təqva, xeyir və paklıqla tanınan Peyğəmbər(s)-in səhabələri, tabein² və bütün Bəni Həşim nümayəndələri imam Hüseyn(ə)-ın Minadakı çadırına yığılmaq istədilər. İki yüz nəfər peyğəmbər səhabəsi və yeddi yüz nəfər tabein imam Hüseyn(ə)-ın çadırının yanına topladı. İmam Hüseyn(ə) ayağa qalxıb aşağıdakı məzmununda bir çıxış etdi:

«Gördünüzmü bu zalım və qəddar kişi biz və işlərimizlə necə rəftar etdi, Mən indi bə'zi məsələlərə toxunmaq istəyirəm. Əgər (dediklərim) düz olarsa, təsdiq edin, yox əgər yalan olarsa, təkzib edin. Mənim sözlərimi eşidin və danışığımı yazın. Elə ki öz şəhərlərinizə qayıtdınız mənim sözlərimi e'tibarlı və inanılmış şəxslərə çatdırın və onları bizə tabe olmağa də'vət edin. Mən bundan qorxuram ki, bu məsələ (camaatın biz Əhli-beyt tərəfindən idarə olunması) tamamilə unudula və haqq məğlub olub aradan gedə.»

Sonra İmam(ə) atasının və Əhli-beytin parlaq sabiqəsini, onların fəzilətlərini sadaladı və Müaviyənin hökumətinin bid'ətlərini, cinayətlərini və İslama zidd olan hərəkətlərini açıqladı.¹ Beləliklə də Müaviyənin pozğun hökumətinə qarşı böyük bir təbliğ edərək inqilab üçün zəmin yaratdı.

Dördüncü əsrin (hicri tarixi ilə) görkəmli alimi Həsən ibn Əli ibn Şü'bə «Tühəfül-üqul» kitabında imam Hüseyn(ə)-dan tarixi və harada söyləndiyi mə'lum olmayan bir xütbə qeyd etmişdir. Ancaq bə'zi nişanələrdən və xütbənin məzmunundan mə'lum olur ki, bu xütbə elə imam Hüseyn(ə)-ın Minada (həcc mərasimində) buyurduğu xütbədir. İndi həmən xütbəni mövzumuza münasib bilib bə'zi hissələrinin tərcüməsini oxucuların nəzərinə çatdırırıq:

«. . . Ey qüdrətli kişilər! Siz camaat arasında elmlə, xeyirxahlıqla tanınmış adamlarsınız. Siz Allahın dini sayəsində camaatın qəlbində yer tapmısınız. Şərəfli insanlar sizlərdən ad aparır, zəiflər sizə hörmət edirlər. Sizinlə bərabər olan insanlar onlara heç bir minnətiniz olmadığı halda sizi özlərindən üstün hesab edirlər. . .

Mən (sizin keçmişinizdən və imanınızdan xəbərdar olub) sizin Allahın boynuna minnət qoyduğunuz üçün Allah tərəfindən sizə əzab gəlməsindən qorxuram. Çünki siz başqalarının çatmadığı böyük məqamlara çatmışınız. Buna görə də başqalarından üstünsünüz. Yaxşı və pak insanlara hörmət etmirsiniz. Halbuki siz özünüz Allaha xatir camaat arasında hörmət sahibi olmusunuz.

Allahın qayda-qanunlarının, əhdinin pozulmasını siz öz gözlərinizlə görürsünüz. Ancaq bundan heç qorxmursunuz. Öz atalarınızın əhd-peymanının pozulmasından təşvişə düşürsünüz, ancaq peyğəmbərin əhdinin pozulmasından, ona qarşı hörmətsizlik olmasından heç narahat olmursunuz. Kor, lal, çolaq insanlar İslam ölkəsində başsız qalmış və onlara heç bir rəhm olunmur. Siz öz məqam və mövqeyinizin müqabilində heç bir iş görmür, bu yolda öz vəzifəsini yerinə yetirən adama da kömək etmirsiniz. Zalımlarla saziş bağlayıb özünüzü rahat edirsiniz. Allah pis işlərdən çəkinməyi və camaatı pisləklərdən qorumağı əmr etmişdir, ancaq siz bundan qafilsiniz. Siz-ümmət alimlərinin müsibəti hamıdan çoxdur. Çünki din alimlərinin məqamı qəsb olunmuşdur. Kaş ki, bunu başa düşəydiniz.

Hökuməti Allahın ehkamından xəbərdar olan, halal-haramı tanıyan adam ələ almalıdır. Bu məqama siz layiq olduğunuz halda onu sizin əlinizdən alıblar. Bu məqamı o vaxt sizin əlinizdən aldılar ki, siz haqqın ətrafından uzaqlaşdınız. Açıq-aşkar sübutlar ola-ola peyğəmbər sünnəsində ixtilaf yaratdınız. Əgər Allah yolunda müşkülata qatlaşıb əzab-əziyyətə dözsəydiniz, indi hökumət sizin əlinizdə olardı, bütün işlərə siz nəzarət edərdiniz. Ancaq siz zalımları öz işlərinizə rəhbər tutdunuz və Allahın əmanətini (hökuməti) onlara verdiniz. Onlar da halalı harama qatıb öz həvayi-həvəslərinə məşğul oldular. Onları hökumətə gətirən ancaq sizin ölümdən qaçıb bir-iki günlük həyata bel bağlamağınız oldu. Siz vəzifənizdə bu cür tənbellik etməklə məzlumları onlara əlaltı etdiniz. Onlar da bunun nəticəsində bir dəstəni özlərinə nökr, xidmətçi, bir dəstəni isə daima acınacaqlı həyat sürməyə məcbur etdilər. Onlar zalımlara itaət edərək Allah qarşısında süstlük etmək nəticəsində hökuməti öz meylləri əsasında idarə edib həvayi-həvəsə tabe oldular. Onlar bütün şəhərlərdə (öz məqsədlərinə nail olmaq üçün) mənbər başına təbliğatçılar göndərirlər. İslam ölkəsi tamamilə onların ixtiyarındadır. Ölləri hər yerdə açıqdır və camaat onların nökrinə çevrilmişdir. Bu çarəsiz camaata hər hansı istədikləri zülmü edirlər, camaat isə özünü müdafiə edə bilmir. Onların bə'ziləri elə zalımdırlar ki, hər bir məzluma əziyyət verir, bə'ziləri elə hakimlərdir ki, heç insanı dirildən və öldürən Allaha da e'tiqadı yoxdur.

Bu vəziyyət çox təəccüblüdür! Necə təəccüb etməyim, halbuki ölkə zalım və dılığır bir şəxsin ixtiyarındadır və o mö'minlərə üreyi yanmadan və rəhmsizcəsinə başçılıq edir. Aramızdakı bə'zi ixtilaflara Allah Özü hakimdir və Öz hökmü ilə qəzavət edir.

İlahi! Bizim hərəkətimiz (qiyamımız) nə hökumət başına gəlmək üçündür, nə də mal-dövlətə yiyələnmək üçün. Məqsədimiz yalnız budur ki, Sənin dininin nişanələrini camaata göstərək və islahatı İslam ölkəsində həyata keçirək. Qoy bunun nəticəsində məzlum bəndələr zalımlar əlindən amanda olsunlar və Sənin ehkamın və peyğəmbərin sünnəsi həyata keçsin.

İndi (ey ümmətin qabaqcılları) əgər siz mənə kömək etməsəniz zalımlar sizə qalib

gələcək və peyğəmbərimizin nurunu söndürmək üçün çalışacaqlar. . .»¹

3-Dövlət əmlakının müsadirə edilməsi

Elə həmin günlərdə bir qədər beytül-mal daşıyan bir karvan Yəməndən çıxıb Mədinəni keçərək Şama tərəf gedirdi. Bundan xəbər tutan imam Hüseyin(ə) karvanın qarşısını kəsib malları müsadirə edərək onu Bəni-Haşim yoxsulları və digər yoxsullar arasında bölüşdürdü. Sonra aşağıdakı məzmununda Müaviyəyə bir məktub yazdı:

«Yəməndən gələn karvan buradan keçirdi. Onlar sənin üçün pul, müxtəlif parçalar və ətriyyat gətirildilər ki, sən onları alıb Dəməşq xəzinəsinə tökəsən və sonra onları qarın və cibləri indiyədək beytül-mal yeməkdən dolan qohumların arasında bölüşdürəsən. Mənim o mallara ehtiyacım var idi, ona görə də onları müsadirə etdim. Vəssəlam!»

Müaviyə İmamın bu hərəkətindən bərk narahat olub İmama qəzəbli bir məktub yazdı.¹ Şübhəsiz ki, İmamın bu hərəkəti Müaviyənin hökumətinin qanunsuz və qeyri-şər'i tanıtdırması yolunda atılmış aşkar addım hesab olunur. O cür bir vaxtda elə hərəkəti görməyə imam Hüseyin(ə)-dan başqa heç kim cür'ət etməzdi.

Aşura inqilabının mahiyyəti və səbəbləri

İmam Hüseyin(ə)-ın inqilabı barədə bir sıra suallar vardır ki, o həzrətin inqilabının səbəblərinin aydın olması məhz o sualların cavabına bağlıdır. Suallar belədir:

1– Yezid imam Hüseyin(ə)-dan bey'ət almaq üçün onu sıxışdırmasaydı, imam Hüseyin(ə) yenə inqilab edəcəkdi,

2– Kufə camaatı imam Hüseyin(ə)-ı Kufəyə də'vət etməsəydi yenə bu inqilab baş verəcəkdi,

3– Bu inqilab və çevriliş bu günkü zamanədə materialistlərin irəli sürdüyü kor-korana və hesabsız ictimai partlayışdır, yoxsa hesab-kitablı və əvvəlcədən hazırlıqlı bir inqilab,

Bu sualların cavablarının aydın olması üçün əvvəlcə bunu qeyd etməliyik ki, adətən təkmahiiyyətli olan təbii şeylərdən fərqli olaraq ictimai hadisələr ola bilsin bir neçə mahiyyətə malik olsun. Məsələn, bir filiz eyni zamanda həm qızıl, həm də mis mahiyyətini daşıya bilməz. Ancaq ictimai hadisələrin eyni zamanda bir neçə cəhəti ola bilər və onun meydana çıxmasında bir neçə vasitə tə'sir göstərə bilər. Məsələn, bir inqilab ola bilər bir işə qarşı reaksiya olsun, yə'ni, onun mahiyyəti bir işə qarşı reaksiyadan ibarət olur. Eyni zamanda həmin inqilabın hücum mahiyyəti də ola bilər. Üstəlik reaksiya mahiyyəti daşdığı anda ola bilər bir hadisəyə qarşı mənfi reaksiya versin, digər bir hadisəyə isə müsbət reaksiya.

İmam Hüseyin(ə)-ın inqilabı da bu cür hadisələrdən idi və bu cəhətlərin hamısı onda mövcud olmuşdur. Çünki həmin inqilabın müxtəlif səbəbləri olmuşdur. İndi həmin səbəbləri sizin nəzərinizə çatdırırıq.

İmam Hüseyin(ə)-ın inqilabının səbəbləri

Aşağıda qeyd edəcəyimiz üç səbəbin imam Hüseyin(ə)-ın inqilabında böyük tə'siri olmuşdur.

1– İmam Hüseyin(ə)-dan Yezid üçün bey'ət almaq və bu məqsədlə imam Hüseyin(ə)-a təzyiqlər göstərmək.

2– Kufə camaatının imam Hüseyin(ə)-ı İraqa (Kufəyə) də'vət etməsi.

3– Əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər amili. İmam Hüseyin(ə)-ın Mədinədən çıxdığı

andan şüarı da məhz bu olmuşdur.

İndi bu səbəblərin hər birini ayrı-ayrılıqda izah edəcəyik. Bununla da imam Hüseyn(ə)-in inqilabının bu səbəblərini nəzərə alaraq hansı mahiyyət daşıdığını və bu səbəblərin inqilabın yaranmasında nə qədər tə'sir göstərdiyini biləcəyik.

1-Yezidə bey'ət etməyə qarşı müxalifət

Zaman nöqteyi-nəzərindən imam Hüseyn(ə)-in inqilabının ilk səbəbi Yezidin hökuməti tərəfindən imam Hüseyn(ə)-dan bey'ət istəmək və o həzrətin bununla müxalifəti olmuşdur. Tarixçilərin dediyi kimi hicrətin altmışıncı ili Rəcəb ayının on beşində Müaviyə öldükdən sonra Yezid Mədinənin valisi Vəlid ibn Ütbə ibn Əbu Süfyana məktub yazdı ki, imam Hüseyn(ə)-dan onun üçün bey'ət alsın və bu işi əsla yubatmasın. 1 Məktub çatan kimi Mədinənin valisi imam Hüseyn(ə)-ı çağırıdırib onu məsələdən agah etdi. Hələ Müaviyənin sağlığında Yezidin vəliəhdliyi ilə müxalif olan imam Hüseyn(ə) bu dəfə də bey'ətdən boyun qaçırdı. Çünki Yezidə bey'ət etmək təkcə Yezid kimi alçaq bir şəxsin hakimiyyətini təsdiqləmək deyil, həm də əsasını Müaviyə qoymuş diktatura rejimi kimi böyük bir bəd'əti təsdiqləmək demək idi.

Mədinənin hakimi tərəfindən bir neçə gün təzyiqlər davam etdi. Ancaq bu təzyiqlər Hüseyn ibn Əli(ə)-in müqavimətini qıra bilmədi. Təzyiqlərin artması nəticəsində imam Hüseyn(ə) Rəcəb ayının iyirmi səkkizində ailəsi və Bəni-Haşimdən olan bir dəstə ilə birlikdə Mədinəni Məkkə məqsədi ilə tərk etdi və Şə'ban ayının üçü Məkkəyə çatdı. Şəhərlər arasından məhz Məkkəni seçməyin səbəbi oranın əmin-amanlıq yeri olması idi. Bundan da əlavə qarşıdan həcc mərasimi gəlirdi. Hacıların tez bir zamanda Məkkəyə yığılacağını nəzərə alıqda bu şəhər imam Hüseyn(ə)-in öz məqsədini müsəlmanlara çatdırması üçün ən münasib yer idi.

İmam Hüseyn(ə)-in inqilabı bura qədər reaksiya mahiyyəti daşıyırdı. Özü də qeyri-şər'i bir istəyə qarşı mənfi reaksiya. Çünki Yezid hökuməti ondan zor gücünə bey'ət almaq istəyirdi, imam Hüseyn(ə) da buna razı olmurdu. Hər necə olur-olsun, bu məsələ mə'lumdur ki, imam Hüseyn(ə)-ı Kufə əhalisi də'vət etməzdən qabaq o həzrət Yezid hökumətinin təzyiqlərinə qarşı müxalifət edirdi. Əgər Kufə əhalisinin də'vəti olmasaydı da imam Hüseyn(ə) Yezidə bey'ət etməyəcəkdi.

2-Kufəlilərin də'vəti

İmam Hüseyn(ə) Şə'ban ayının üçündə Məkkəyə çatıb orada düşərgə saldı və hökumətinin əsl mahiyyətini açıb söyləməyə məşğul oldu. İmam Hüseyn(ə)-in Yezidin hökumətinə qarşı müxalifəti və onun Məkkədə düşərgə salması xəbəri İraqa çatdı. Təxminən iyirmi il qabaq həzrət Əli(ə)-in ədalətli hakimiyyəti yadında qalmış, o həzrətin tə'lim-təربiyəsi hələ tamamilə yadlarından çıxmamış Kufə əhalisi, o həzrətin böyütdüyü yetimlər və himayəsinə aldığı dul qadınlar bir yerə toplaşaraq vəziyyəti yoxladıqdan sonra qərara gəldilər ki, Yezidin hakimiyyətinə qarşı çıxaraq imam Hüseyn(ə)-ı Kufəyə də'vət edib ona itaət etsinlər.

Bu müzakirədən sonra Kufə şiiələrinin başçıları, o cümlədən, Süleyman ibn Sürəd, Müsəyyib ibn Nəcəbə, Rüfəə ibn Şəddadi Bəcəli və Həbib ibn Məzahir imam Hüseyn(ə)-a məktub yazıb onu də'vət etdilər ki, İraqa gəlib onlara rəhbərlik etsin. İlk məktub hicrətin altmışıncı ili Ramazan ayının onunda imam Hüseyn(ə)-a çatdı.

Hər gün Kufənin müxtəlif şəxsiyyət və dəstələri tərəfindən məktublar gəlməkdə davam

edirdi. Belə ki, imam Hüseyin(ə)-a təkcə bir gündə altı yüz məktub gəlib çatdı. Məktubların ümumi sayı təxminən on iki minə çatırdı. İmam Hüseyin(ə) camaatın müsbət reaksiya göstərməsini, məktubların axınını və istəkləri nəzərə alaraq irəqlilərin də'vətinə müsbət cavab verməyi qərara aldı. Buna görə də əmisi oğlu Müslim ibn Əqili oranın vəziyyətini araşdırıb nəticəni ona xəbər vermək üçün İraqa göndərdi. Əgər (İraq) Kufə camaatı əməldə yazdıqlarına vəfalı qalacaqdılarsa, İmam(ə) özü də ora yola düşəcəkdə.

Göründüyü kimi imam Hüseyin(ə)-ın kufəlilərin də'vətinə qarşı münasibəti və münasibətin mahiyyəti müsbət olmuş və irəqlilərlə bir növ həmkarlıq xüsusiyyəti daşımışdır. Tarixi faktlardan mə'lum olur ki, imam Hüseyin(ə)-ın Məkkədə Yezidin hökumətinə bey'ət etməməkdən başqa vəzifəsi yox idi. Onu da yerinə yetirmişdi. (Yə'ni, bey'ət etməkdən imtina etmişdi.) Ancaq Kufə camaatının də'vəti hadisəyə təzə bir cəhət verdi və imam Hüseyin(ə) üçün yeni bir məs'uliyət ortaya çıxdı. Elə bil imam Hüseyin(ə) belə nəticəyə gəlmiş ki, indi ki Kufə camaatı bu cür həvəslə məni də'vət edir, mən də İraqa gedirəm. Əgər və'dələrinə vəfa etsələr, çox yaxşı, əgər vəfa etməsələr, onda yenə də Məkkəyə qayıdaram, ya da başqa bir İslami məntəqəyə gedərəm.

Buna əsasən, zaman nöqtəyi-nəzərindən imam Hüseyin(ə)-ın Yezidə bey'ət etməkdən imtina etməsi kufəlilərin də'vətindən qabaq olmuşdur. Kufədən gəlmiş ilk məktub imam Hüseyin(ə) Məkkəyə çatdıqdan qırx gün sonra yetişmişdir. Məsələ belə deyil ki, Kufə camaatı İmamı də'vət etdiyi üçün imam Hüseyin(ə) Yezidə bey'ət etməkdən imtina etmişdi və Kufə olmasaydı, camaat məktub göndərməsəydi, İmam Yezidə bey'ət edəcəkdi. Xeyr, hətta yer üzünü İmamə darısqal da etsəydilər yenə imam Hüseyin(ə) Yezidə bey'ət etməyəcəkdə.

3-Əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər amili

İmam Hüseyin(ə) ilk gündən Mədinədən əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər şüarı ilə hərəkət etmişdi. Bu cəhətdən məsələ belə deyildi ki, imam Hüseyin(ə)-dan bey'ət tələb olunduğuna görə o inqilab etmişdi. Xeyr, İmamdan bey'ət istəməsəydilər belə yenə İmam inqilab edəcəkdi. Həmçinin məsələ belə deyildi ki, Kufə camaatı İmamı də'vət etdiyinə görə İmam inqilab etmişdir. Bundan qabaqda qeyd edildiyi kimi İmamın bey'ətdən imtina etməsindən bir ay yarım sonra Kufə camaatının məktubları gəlməyə başlamışdır. Bu baxımdan imam Hüseyin(ə)in məntiqi İslama zidd olan hökumətə qarşı yönəlmiş e'tiraz və hücum məntiqidir. İmam Hüseyin(ə)-ın məntiqi bu idi ki, İslam aləmini fəsad bürüdüüyü və hakimiyyətin fəsadın mənbəyinə çevrildiyi üçün o, öz şə'r'i və Allah qarşısında olan borcunu yerinə yetirməkdən ötrü inqilab edir.

Öncə də qeyd etdiyimiz kimi bu üç səbəbin hər birinin imam Hüseyin(ə)-ın inqilabında rolu olmuş, onların hər biri İmam üçün yeni bir təklif və vəzifə irəli çıxarmışdı. İmam Hüseyin(ə)-ın bu üç amilə nisbət mövqeyi bir-birindən fərqli olmuşdur.

Birinci amil baxımından imam Hüseyin(ə) müdafiə rolunu oynayır. Çünki ondan zorla bey'ət istəyirdilər, o da bundan imtina edirdi.

İkinci amil baxımından imam Hüseyin(ə) köməkçi rolunu ifa edirdi. Çünki onu (Kufə camaatı) həmkarlığa də'vət etmiş, o da bu də'vətə müsbət cavab vermişdi.

Üçüncü amil baxımından isə imam Hüseyin(ə) e'tiraz edərək hücum keçmişdi. Çünki imam Hüseyin(ə)-dan heç bey'ət istəməsəydilər də o, hökumətə qarşı inqilab edib onu qeyri-İslami hökumət adlandıracaqdı.

Hər üç amilin öz dəyəri

İndi gəlin görək bu üç amildən hansı biri daha çox əhəmiyyət daşıyır, Şübhəsiz, Kufə camaatının də'vətini qəbul etmək amilinin özünəməxsus əhəmiyyəti vardır. Çünki imam Hüseyin(ə) Yezidin qanunsuz hakimiyyətinə e'tiraz edib İmamı rəhbər olmağa də'vət edən camaata öz hazırlığını bildirdi. Əgər şərait yaxşı olsaydı, şübhəsiz, İmam İslami hökumət quracaqdı. Lakin imam Hüseyin(ə)-in Yezidə bey'ət etməkdən imtina etməsi amili bundan daha çox əhəmiyyət daşıyır. Çünki imam Hüseyin(ə) dəfərlərlə e'lan etmişdi ki, nəyin bahasına olursa olsun, bütün təzyiqlərə dözüb Yezidə bey'ət etməyəcək. Bu, imam Hüseyin(ə)-in təzyiqə və zorakılığa qarşı dözümlü və müqavimətini göstərir.

Bunlardan daha çox əhəmiyyəti isə üçüncü amil, yə'ni, əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər amili daşıyır. Çünki burada imam Hüseyin(ə)-in hərəkəti nə hökumətə qarşı bir reaksiya, nə müdafiə, nə də köməklik və də'vətə qarşı cavab idi. İmamın hərəkəti yalnız hökumətə qarşı e'tiraz və hücum idi.

Əgər Kufə camaatının də'vəti əsas səbəb olsaydı kufəliklərin vəfasızlıq xəbəri o həzrətə yetişərkən öz məqsədindən dönüb mövqeyini dəyişərək İraq səmtinə hərəkətini saxlayardı. Ancaq görürük ki, imam Hüseyin(ə)-in ən əsas xütbələri, ən həyəcanlı və təhrikədar çıxışları məhz həzrət Müslimin şəhadətindən sonra olmuşdur. Buradan imam Hüseyin(ə)-in əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər amilinə nə qədər üstünlük verməsi və Yezidin azgın hökumətinə nə qədər kəskin e'tiraz edib hücumu keçməsi mə'lum olur.1

Bura qədər verdiyimiz şərhərdən sonra bu bölmənin əvvəlindəki birinci və ikinci sualın cavabı aydın oldu. Mə'lum oldu ki, əgər Yezid imam Hüseyin(ə)-dan bey'ət almaq üçün onu təzyiqlərə mə'ruz qoymasaydı da imam Hüseyin(ə) yenə Yezidin hakimiyyətinə qarşı müxalifətçilik edəcəkdi. Həmçinin əgər kufəliklər imam Hüseyin(ə)-ı də'vət etməsəydilər belə yenə bu inqilab həyata keçəcəkdə.

İndi isə üçüncü sualın cavabının aydın olması üçün bu inqilabda imam Hüseyin(ə)-in əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər amilinə nə dərəcədə diqqət yetirməsini göstərən bir neçə canlı sənədi nəzərinizə çatdırırıq.

1-İmam Hüseyin(ə)-in əqidəvi-siyasi vəsiyyətnaməsi

İmam Hüseyin(ə) Mədinədən hərəkət etməzdən əvvəl qardaşı Mühəmməd Hənəfiyyəyə bir vəsiyyətnamə yazdı. Vəsiyyətnamədə İmam öz inqilabının səbəbini İslam ümmətinin islah edilməsi, əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkər və cəddi Peyğəmbər(s), atası Əli(ə)-in sünnəsinin dirçəldilməsi olduğunu bildirmişdir. İmam Hüseyin(ə) bu vəsiyyətnamədə özünün tövhid, nübüvvət və məada olan əqidəsini bildirdikdən sonra belə yazmışdır:

« . . Mən Mədinədən nə özümü qorumağa, nə azgınlığa, nə həvayi-nəfsə tabe olmağa, nə də fəsad və zülm törətməyə görə çıxmıram. Mənim bu hərəkətdən məqsədim cəddimin ümmətinin fəsadını islah, əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkəri icra etməkdir. Mən cəddimin və atamın sünnəsi ilə hərəkət etmək istəyirəm. Kim haqqın hörmətini qorumaq xatirinə bu yolda mənə qoşular, Mən öz yolumla hərəkət edəcəyəm. Qoy Allah mənimlə bu qövmlər arasında hakim olsun. Həqiqətən O, hakimlərin ən yaxşısıdır.»

Göründüyü kimi imam Hüseyin(ə) bu vəsiyyətnamədə inqilabının aşağıdakı dörd şeyi öz inqilabının səbəbi kimi qeyd etmişdir:

- 1) Ümməti islah etmək.
- 2) Əmr be-mə'ruf.
- 3) Nəhy əz-münkər.
- 4) Babası Peyğəmbər(s)-in, atası Əli(ə)-in sünnəsinə itaət etmək və onların sünnəsini

cəmiyyətdə dirçəltmək.

2-Bağışlanılmaz sükut

İmam Hüseyn(ə) İraqa gedərkən yolda Beyzə adlı bir məntəqədə Hürriün qoşunu ilə üzü-üzə gəldi. İmam Hüseyn(ə) üzünü Hürriün qoşununa tərəf tutub bir xütbə söylədi və xütbədə öz inqilabının səbəbini belə açıqladı:

«Camaat! Allahın peyğəmbəri buyurmuşdur: “Kim Allahın haramını halal edən, Allahın əhdini sındıran, Peyğəmbər(s)-in qanun və sünnəsinə müxalif olub Allahın bəndələri arasında günah, fəsad və düşmənçilik edən bir hökmdarla üzləşsə və bu cür bir hökmdara qarşı əməli, hərəkəti və ya sözü ilə e'tiraz etməsə, Allah (sükut edən) həməən şəxsi o hökmdarın düçar olacağı əzaba (Cəhənnəm əzabına) düçar edər.

Camaat! Ağah olun, bunlar (Bəni-Üməyyə) Allahın itaətindən çıxmış və Şeytana itaət etməyi özlərinə vacib bilmişlər. Bunlar fəsadı yaymış, Allahın qanunlarının icra olunmasının qarşısını almışlar. Peyğəmbər ailəsinə məxsus olan payı özlərinə götürmüşlər. Mən müsəlman cəmiyyətini hidayət edib onlara rəhbərlik etməkdə, cəddimin dinini min cür fəsadlarla dəyişmiş bir hökumətə qarşı inqilab etmək də hamıdan layiqliyəm...»¹

3-Sünnənin məhv olması, bid'ətlərin yayılması

İmam Hüseyn(ə) Məkkəyə gəldikdən sonra Bəsrə şəhərindəki qəbilələrin başçılarına məktub yazdı. O, məktubda keçmiş xəlifələrin dövründə İslamın həqiqi rəhbərlərinin siyasət səhnəsindən uzaqlaşdırıldığını, onların ixtilaf və təfriqənin qarşısını almaq və İslamın ali məsləhətləri naminə bu vəziyyətə dözmələrini vurğuladıqdan sonra belə yazır:

«... Mən öz qasidimi bu məktubla sizə tərəf göndərirəm. Sizi Allahın kitabı və peyğəmbərin sünnəsinə də'vət edirəm. İndi elə bir vəziyyətdəyik ki, peyğəmbərin sünnəsi tamamilə itib batmış, aradan getmiş və onun yerini bid'ətlər tutmuşdur. Əgər mənim sözümə qulaq assanız, sizi düz yola hidayət edərim. Allahın salamu, rəhməti və bərəkəti sizə olsun!»²

4-Artıq haqqa əməl olunmur

Hüseyn ibn Əli(ə) İraq yolunda Zi-Husum adlı bir yerdə ayağa qalxıb öz səhabələrinə aşağıdakı xütbəni buyurdu:

«Vəziyyəti artıq özünüz görürsünüz. Zəmanə doğrudan da dəyişmişdir. Pisliklər meydana çıxmış, yaxşılıqlar və fəzilətlər isə aradan getmişdir. Fəzilətlərdən ancaq su qabının dibində bir-iki damcı su qaldığı kimi qalmışdır. Camaat zillət və alçaqlıq içində ömür sürür. Həyat səhnəsi daş-kəsəkli, azotlu bir otlağa, çətin və əziyyətli bir yerə çevrilmişdir. Görmürsünüz ki, daha haqqa əməl olunmur, batilin qarşısı alınmır, Belə bir vaxtda imanlı bir şəxsin (canından keçib) Allaha qovuşmağa haqqı var. Belə bir çirkin və alçaq həyatda mən ölməyi səadət, zalımlarla bir yerdə yaşamağı isə zillət və alçaqlıq bilirəm. Bu camaat dünyanın qullarıdır. Din onların dilində lağlağaya çevrilib. Nə qədərki asayiş və rifahdadırlar, dinə kömək edirlər, elə ki, imtahana çəkilirlər sayları azalır.»¹

Düşünülmüş və hazırlıqlı inqilab

Bu güncü zamanda materialistlərin inqilab üçün verdiyi təfsirə görə inqilab cəmiyyətdə buxar qazanının havasının çıxmağa yeri olmadığı zaman partlaması kimidir. Bu vəziyyətdə insan istəsə də, istəməsə də buxarın çoxalıb sıxlaşması nəticəsində partlayış

olacaq. Cəmiyyətdəki təbəqələr arasında çətinliklər və ziddiyyətlər artdıqda camaat daha zülmə dözə bilmir, təbii ki, belə bir vəziyyətdə də inqilab baş verməlidir. Başqa sözlə desək, inqilba kiçik miqyasda qəzəblənmiş və kinli bir şəxsin səbr kasası dolduqda ürəyində olanları bayıra çıxarmasıdır. Hətta ola bilər sonradan buna peşman da olsun.

İmam Hüseyn(ə)-ın tarixi məktub və çıxışlarından (qeyd etdiyimiz çıxışlardan) gözəl mə'lum olur ki, bu böyük şəxsiyyətin inqilabı bu cür ictimai partlayış olmamışdır. Onun inqilabı agahlıq əsasında, məs'uliyət hiss etmək nəticəsində və bütün təhlükələri nəzərə almaqla baş vermişdir. İmam Hüseyn(ə) təkcə özü agah halda şəhadətə tərəf getmədi, hətta səhabələrə də şəhadəti könüllü olaraq seçməyi aşıladi. Bu səbəbdən imam Hüseyn(ə) Aşura gecəsi səhabələrini bir yerə yığıb onlara bildirdi ki, onların hamısı azaddır, kim istəsə çıxıb gedə bilər. Sabah onunla qalanların hamısı şəhid olacaqdır.

Səhabələr də bunların hamısını nəzərə alaraq qaldılar və şəhadətə qovuşdular.

Bundan əlavə, materialistlərin fikrincə inqilabda rəhbərin və inqilabçıların bir o qədər də rolu olmur. Sadəcə olaraq onlar uşaq doğulanda uşağ tutan dayə tək rol oynayırlar.

Onların inqilab qəhrəmanları bu cür inqilab həyata keçirmək iqtidarında olmadıqlarından inqilablari da heç bir əxlaqi dəyərlərə malik olmur. Lakin imam Hüseyn(ə)-ın Kərbəla inqilabındakı rolu heç kəsə namə'lum qalmamışdır.

Əməvilərin iqtidar daxilində nüfuzu

İmam Hüseyn(ə)-ın inqilabında əmr be-mə'ruf və nəhy əz-münkərin rolu barədə dediklərimizdən mə'lum oldu ki, o həzrətin inqilab etməsinin əsas səbəbi İslami hökumətin öz əsl xəttindən uzaqlaşması və bunun da ardınca bid'ətlərin yayılması, peyğəmbər sünnəsinin itib batması, fəsad, pozğunluq və İslama zidd olan hərəkətlərin artması olmuşdur.

İndi bu barədə bir az ətraflı danışaq.

Bir daha xatırladıq ki, o vaxt İslam hakimiyyəti və müsəlmanların bütün işləri İslamla zidd olan cahil Bəni-Üməyyə dəstəsinin əlində idi. Bu dəstə İslam peyğəmbərinə qarşı illərlə mübarizə etdikdən sonra nəhayət Məkkənin fəthində zahirdə müsəlman oldular.

Ancaq öz küfr və münafiqliyini gizlədib peyğəmbərin vəfatından sonra islamnəma şəkildə öz gizli fəaliyyətlərinə başlayaraq yavaş-yavaş hökumətdə nüfuz tapıb xilafətin əsas işlərini öz əllərinə keçirdilər. Axırda da həzrət Əli(ə)-ın şəhadətindən sonra Müaviyənin başçılığı ilə hökumət başına gəldilər.

Düzdür, bu dəstənin əsas başda olanları və idarəedici qüvvələri öz çirkin məqsədlərini (daxildən İslama zərbə vurmaq planını və insanların «cahiliyyət» dövrünün adət-ən'ənələrinə qaytarmaq fikirlərini) üzə çıxarmadılar, ancaq onların gördükləri işləri mütləq etmək bu mə'nanı açıq-aşkar bəyan edir. Eləcə də onlar öz aralarında təşkil vermiş və söz-söhbətlərinin kənara çıxmamasını güman etdikləri məclislərdə öz məqsədlərini açıb söyləyirdilər. Misal üçün qeyd etmək olar ki, bu dəstənin başında duran Əbu Süfyan Osmanın (Bəni-Üməyyənin birinci xəlifəsi) xilafət başına gəldiyi birinci gün Bəni-Üməyyə Osmanın evinə yığıb qapını bağladılar vaxtda dedi: «Sizdən başqa burada kimsə var, (Artıq o vaxt Əbu Süfyanın gözləri tutulmuşdu.) Dedilər: «Xeyr.» Əbu Süfyan dedi: «İndi ki, hökumət sizin əlinizə düşüb, onu bir top kimi bir-birinizə ötürün. Çalışın ki, hökumət Bəni-Üməyyədən qırağa çıxmasın. Mən and içirəm əqidə bəslədiyim şeyə, nə əzab var, nə hesab-kitab, nə Cənnət var, nə Cəhənnəm, nə də qiyamət.»

Həməm bu Əbu Süfyan Osmanın xəlifəlik dövründə bir gün Ühüd qəbiristanlığının ətrafından keçirdi. Təpiklə Həməzinin qəbrinə vurub dedi: «Dünən sizinlə üstündə qılıncla

vuruşduğumuz şey bu gün bizim uşaqlarımızın əlindədir və onlar onunla oynayırlar.»¹

Müaviyənin İslama zidd olan hərəkətləri

Müaviyə ibn Əbu Süfyan öz xəlifəlik dövründə bir gecə (öz valilərindən biri olan) Müğeyrə ibn Şö'bə ilə oturub söhbət edərkən özünün İslamı aradan aparmaq arzusunu açıqlamışdır. Bu xəbər Müğeyrənin oğlu Mütərrif tərəfindən faş edildi. Mütərrif deyir: «Atam Müğeyrə ilə birlikdə Dəməşqdə Müaviyənin qonağı idik. Atam tez-tez Müaviyənin sarayına gedər və onunla söhbət edərdi. Qaldığımız yerə qayıtdıqda onun ağıl-kamalından danışar, onu tərifləyərdi. Ancaq bir gecə Müaviyənin sarayından qayıdanda gördüm ki, atam bərk narahatdır. Başa düşdüm ki, onun narahatlığına səbəb olan bir hadisə baş vermişdir. Narahatlığının səbəbini soruşduqda mənə dedi: «Oğlum, mən indi dünyanın ən çirkin adamının yanından gəlirəm.» Dedim: «Məgər nə olub,» Cavab verdi: «Müaviyə ilə tək oturmuşduq, ona dedim: “İndi ki öz arzuna çatıb hökuməti ələ keçirmisən, heç olmasa ömrünün axırlarında camaatla ədalət və yaxşıqla davran, Bəni-Haşimlə bu qədər bədrəftar olma. Axı onlar necə olsa yenə sənin qohumlarındırlar, bundan da əlavə onlar indi elə bir vəziyyətdədirlər ki, daha onlardan sənə bir xətər yetişməz.» Müaviyə cavab verdi: «Əsla, əsla! Əbu Bəkr xəlifə oldu, ədalətlə davrandı, ölümündən sonra təkcə adı qaldı. Ömər də on il xəlifə oldu, zəhmətlər çəkdi, ancaq ölümündən sonra təkcə qalan adı oldu. Sonra şərəfdə heç kəs ona çata bilməyən bizim Osman qardaşımız xəlifə oldu. O ölən kimi adı da özü ilə dəfn oldu. Ancaq İslam aləmində hər gün bu Haşimi kişinin (peyğəmbərin) adını beş dəfə çəkərək «əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah» deyirlər. İndi (o üç nəfərin adının itib batdığı, lakin Mühəmməd(s)-in adının yaşadığı) bu vəziyyətdə onun adını itirib batırmaqdan başqa hansı yol var,»

Müaviyənin küfr simasının üzərindən pərdə götürən bu söz rəvayətçilər tərəfindən (Abbasi xəlifəsi) Mə'munun qulağına çatdıqda o, İslam ölkəsinin hər tərəfinə əmr verir ki, camaat Müaviyəni lə'nətləsin.¹

Bunlar Əməvilərin İslamı dağıtmaq fikrini və onların mürtəce bir hərəkətə başçılıq etdiyini göstərir.

Yezid-İslam cəmiyyətinin nankor siması

Belə bir ailədə tərbiyə alıb mədəniyyəti ilə böyümüş Yezidin onun adı ilə camaata başçılıq etmək istədiyi İslam dininə zərrə qədər də olsun e'tiqadı yox idi.

Yezid təcrübəsiz, şəhvətpərəst, özbaşına, ehtiyat və uzaqgörənliyi olmayan bir gənc idi. O, ağılsız, qorxu bilməyən, kefcil, əyyaş və düşüncəsi az olan bir insan idi. Hakimiyyətə gəlməzdən əvvəl həvayi-həvəs, nəfsani meyllər əlində əsir olmuş Yezid hakimiyyətə gələndən sonra heç olmasa atası kimi İslamın zahirinə də əməl etmədi. O, ruhunun qorxmazlığı və həvayi-nəfs nəticəsində İslamın müqəddəs işlərini də açıqcasına ayaq altına aldı, şəhvetini doyurmaqdan ötrü əlindən gələni etdi. Yezid açıq-aşkar şərab içir, günah edirdi. O, gecə məclislərində ə'yan-əşrafla oturub şərab içərkən heç bir qorxu hiss etmədən aşağıdakı məzmununda şe'rlər deyərdi: «Ey mənim piyalə dostlarım! Qalxın və xoşavaz xanəndələrin səsinə qulaq asın. Şərab piyalələrini bir-birinin ardınca başınıza çəkin və elmi-ədəbi söhbətləri bir qırağa qoyun. Saz-avaz sədası mənə azan və «Allahu əkbər» səsinə eşitməkdən daha xoşdur. Mən (nisyə olan) Behişt hurilərini (nəqd olan)

şərabla dəyişməyə hazıram. Nəqd mal bizim, nisyə isə qiyamətə əqidəsi olanların olsun!»¹ Yezid bu cür həyasızlığı ilə İslamın müqəddəs e'tiqadını ələ salırdı. O, peyğəmbərlik və həzrət Mühəmməd(s)-ə vəhy nazil olmasını açıq-aşkar inkar edir, bunların hamısını cəddi Əbu Süfyan kimi xam xəyal hesab edirdi. İmam Hüseyn(ə)-a zahiri qələbə çaldıqdan sonra bu məzmununda bir şe'r deyir: «Haşim hökumət və mülklə oyun oynamışdır. Nə qeybdən bir xəbər gəlib, nə də vəhy nazil olmuşdur.» Sonra İslam bayrağı altında Bədr döyüşündə vuruşaraq Yezidin qohum-əqrəbasını qılıncdan keçirmiş İslam fədailərinə olan kin-küdurətini aşkar edərək imam Hüseyn(ə)-ı öldürməyi bunlara əvəz kimi hesab edib deyir: «Kaş Bədr döyüşündə ölmüş böyüklərimiz indi sağ olub deyəydilər: Afərin, Yezid!»²

Bir dəfə Müaviyə Yezidi Roma imperiyası ilə döyüşə göndərdi. (Müaviyə bununla bildirmək istəyirdi ki, Yezid təkcə kef adamı deyil, həm də mübarizə və döyüş adamıdır.) Süfyan ibn Ovfi Qamidini də onunla göndərdi. Yezid sevimli arvadı Ummu Külsümü də özü ilə apardı. Süfyan Yeziddən qabaq ordu ilə birlikdə Roma imperiyasının torpaqlarına daxil oldu. Oranın pis iqlimi nəticəsində İslam ordusu Qəzqəzunə¹ adlı bir yerdə qızdırma xəstəliyinə tutuldu. Belə bir vəziyyətdə Yezid öz kefi ilə məşğul olub deyir: «Dəyri-Murran adlı bir yerdə Ummu Külsüm də yanımdadır, daha nəyimə lazımdır ki, İslam ordusu Qəzqəzunədə qızdırmaya tutulub ölür.»²

Mə'lumdur ki, ölkənin cavanlarına və ordusuna bu qədər biganə olan şəxs hakimiyyətə gələrsə, İslam ümmətinin başına gör nələr gətirər,

Yezidin sarayı günah mərkəzinə çevrilmişdi. Onun sarayındakı günahların mənfi nəticəsi o qədər yayılmışdı ki, Məkkə və Mədinə kimi müqəddəs şəhərlər də pozulmuşdu.³

Yezid axırda öz kefinə görə canını əldən verdi və çox şərab içmək onun zəhərlənməsi və nəhayət ölümü ilə nəticələndi.⁴

İslam aləminin görkəmli tarixçilərindən olan Məs'udi deyir: «Yezid camaatla Fir'on kimi davranırdı, bəlkə də Fir'onun rəftarı ondan yaxşı idi.»⁵

Yezidin fəsad və pozğunluğuna, alçaq həyat sürməsinə və zalım hökumətinə dair şahid və faktlar o qədərdir ki, onların hamısını bu qısa mövzuda qeyd etmək mümkün deyil. Güman edirik ki, bu deyilənlər Yezidin əsl mahiyyətini tanımaq üçün kifayət edər.

Yezidin təhrif olunmuş məsihiyyətə meyli

Bu deyilənlərdən əlavə Yezid əsasən məsihi tə'lim-tərbiyəsi ilə böyümüşdür, ya da ən azı məsihiyyətə meyilli olmuşdur. Ustad Abdullah Əlaili buna işarə edərək yazır:

«Yezidin məsihi tə'lim-tərbiyəsi altında böyüməsi haqda az da olsa xəbərimiz yoxdur. Bəlkə də əziz oxucu bu məsələni ilk baxışda inkar edər. Ancaq Yezidin ana tərəfdən İslamdan qabaq məsihi olmuş Bəni-Kəlb qəbiləsindən olduğunu nəzər alsaq, daha buna təəccüb yeri qalmaz. Çünki bütün camaat bilir ki, bir millətin əsas adət-ən'ənələri, ictimai dəyərləri və mədəniyyətinin mənbəyi olan əqidəni tamamilə aradan aparmaq üçün uzun müddət vaxt lazımdır. Tarix bizə deyir ki, Yezid gənclik dövrünə qədər bu qəbilədə böyümüşdü. Bunun mə'nası isə o deməkdir ki, o, tərbiyəçilərin diqqətini cəlb edən tərbiyə dövrünü belə bir mühitdə keçirmişdir. Beləliklə də məsihiyyətdən tə'sir görməyindən əlavə kəndin və səhranın təbiətinin çətinlikləri də onun ruhiyyəsinə qarışmışdı.

Bunlardan əlavə bə'zi tarixçilərin o cümlədən məsihi alimi Lamensin «Müaviyə» və «Yezid» adlı kitablarında dediyinə görə Yezidin bə'zi ustadları Şam şəhərinin xristianlarından olmuşdur. Müsəlmanlara rəhbərlik etmək istəyən bir şəxsə bu tərbiyənin

mənfi tə'sirləri heç kimə nə məlum qalmayıb.»

Əlaili əlavə edərək deyir: «Yezidin məsihi şairi Əxtəli Ənsarı tə'nə edib danlamağa məcbur etməsinin, eləcə də bütün tarixçilərin dediyinə görə oğlunu tərbiyələndirmək üçün bir nəfər məsihiyə tapşırmasının da səbəbi onun özünün məsihi tərbiyəsi görməsi nəticəsindədir.»¹ Tarix şahiddir ki, Yezidin özü məsihiyyətə olan meylini gizlətmir, əksinə, açıq-aşkar deyirdi: «Əgər şərab Əhmədin (İslam peyğəmbərinin) dinində haramdırsa, onda onu Məsihin dininə əsasən iç.»² (Əlbəttə, qeyd etmək lazımdır ki, həqiqi xristian dinində də şərab içmək haram sayılır.)

Ümumiyyətlə qeyd etmək lazımdır ki, Roma imperiyası Bəni-Üməyyənin sarayında böyük nüfuz tapmışdı. Bə'zi Roma məsihiləri Şam sarayında məsləhətçi idilər. Tarixçilərin hamısı bir nəfər kimi deyir ki, imam Hüseyn(ə) Kufəyə tərəf hərəkət etdikdə Yezid romalı Sərcunun məsləhəti ilə o vaxtadək Bəsrənin valisi olan Übeydullah ibn Ziyad (Bəsrəni də onun ixtiyarında saxlamaqla) Kufənin valisi tə'yin edir. O vaxta qədər Kufəyə No'man ibn Büşeyr başçılıq edirdi.³

İndi ki, Yezidin alçaq siması və onun İslama qarşı olan düşmənçiliyi mə'lum oldu, onda imam Hüseyn(ə)-ın onun qanunsuz hökumətinə qarşı qaldırdığı inqilabın səbəbi yaxşı aydın olur. Başa düşürük ki, Yezidin hökuməti təkcə irsi səltənət rejiminin bid'ətçisi baxımından deyil, həm də Yezidin səlahiyyətsiz olduğu cəhətdən onun hökuməti imam Hüseyn(ə)-ın yanında qeyri-qanuni hökumət sayılırdı. Buna əsasən Müaviyənin ölümü ilə onun dövründəki maneələrin çəkildiyi bir vaxtda növbə imam Hüseyn(ə)-ın müxalifətinə yetişmişdi. Əgər imam Hüseyn(ə) Yezidə bey'ət etsəydi, bu bey'ət Yezidin hökumətinə haqq qazandıran və onu şə'r'i sayan ən böyük sübut olardı.

İmam Hüseyn(ə)-ın müxalifətçiliyinin səbəbi o həzrətin məktub və çıxışlarında açıq-aşkar görünür. İmam Hüseyn(ə) elə Mədinədəki ilk günlərdə ondan bey'ət almaq üçün çətinliklərlə üzləşdiyi zaman Yezidə bey'ət etmək məsələsini irəli sürən (Mədinə valisi) Vəlidin cavabında buyurdu: “İndi ki müsəlmanlara Yezid kimi bir şəxsiyyət başçılıq edir, onda İslamın fatihəsi oxunmalıdır.”¹ Həmçinin kufəlilərin məktublarına yazdığı cavabda müsəlmanların başçısının hansı xüsusiyyətlərə malik olmasını belə açıqladı:

«...Müsəlmanların rəhbəri elə bir adam olmalıdır ki, Allahın kitabına (Qur'ana) əməl etsin, ədalətlə rəftar etsin, haqqı müdafiə edərək bütün qüvvəsi ilə Allahın qayda-qanununa tabe olsun.»²

Kərbəla inqilabının mübəlligləri

Hər bir inqilab əsasən iki hissədən-qan və xəbərdən ibarət olur. Qandan məqsəd qanlı və silahlı mübarizədir. Təbii ki, bu da müqəddəs məqsədlər uğrunda ölmək, öldürmək və candan keçməyi tələb edir. Xəbərdən məqsəd isə inqilabın xəbərini yaymaq və onun müqəddəs məqsədlərini açıb bəyan etməkdir.

Bir inqilabın qələbə çalmasında ikinci hissənin əhəmiyyəti birinci hissənin əhəmiyyətindən heç də az deyil. Çünki inqilabın məqsədləri camaat arasında bəyan olunmasa, onda camaat inqilabı himayə etməyəcək, bunun nəticəsində də inqilab tamamilə unudulacaq, bəlkə düşmənlər tərəfindən inqilabda bə'zi təhrif və dəyişikliklər də baş verəcək. İmam Hüseyn(ə)-ın inqilabını araşdırdıqda bu iki hissə tam şəkildə nəzərə çarpır. Çünki imam Hüseyn(ə)-ın inqilabında Aşura gününün günortasına qədər birinci hissə, yə'ni qan və şəhadət hissəsi cəlvələniydi. Bunun başında da imam Hüseyn(ə)-ın özü dururdu. Aşura gününün günortasından sonra isə inqilabın ikinci hissəsi başladı. Buna isə imam Səccad(ə)-la xanım Zeynəb(s.ə) başçılıq edirdilər. Onlar imam

Hüseyn(ə)-ın və səhabələrinin qanlı şəhadətini öz kəskin söz və çıxışları ilə camaata çatdırdılar və çirkin Əməvi hakimiyyətini rüsvay etdilər.

Əməvi hökumətinin Müaviyənin dövründən başlayaraq Əhli-beytə qarşı zidd təbliğat yaymasını (xüsusilə də Şamda) nəzərə alıqda aydın olur ki, əgər imam Hüseyn(ə)-ın inqilabından sonra imam Səccad(ə) və həzrət Zeynəb(s.ə) Əməvi hökumətini rüsvay etməyə və camaatı oyatmağa məşğul olmasaydılar, İslam düşmənləri və iqtidarın yaltaq qulluqçuları imam Hüseyn(ə)-ın əbədi və böyük inqilabını tarix səhifəsində çirkin bir qiyam kimi qələmə verər və onu olduğunun əksinə qiymətləndirərdilər. Necə ki, onlardan bə'ziləri imam Həsən(ə)-ın ölümünü o həzrətin ciyərinin şişməsi ilə əlaqələndirmişlər. Bir dəstə belə iddia edirdi ki, imam Hüseyn(ə) xərçəng xəstəliyindən dünyadan getmişdir. Ancaq Aşura inqilabının təbliğçiləri əsirlikdə olarkən Yezidin ağılsız düşmənçiliyi onlara bu fürsəti verdi ki, onlar geniş təbliğat nəticəsində imam Hüseyn(ə)-ın düşmənlərinə onun inqilabını təhrif etmək və dəyişdirmək icazəsi verməsinlər.

İndi Kərbəlanın azadlıq bəxş edən əsirlərinin camaatın fikrini oyatmaqda və imam Hüseyn(ə)-ın inqilabını camaata çatdırmaqda göstərdikləri fəaliyyətin yaxşı aydın olması üçün bir az geri qayıtmalı və Müaviyənin Şamdakı hakimiyyətinə nəzər salmalıyıq.

Müaviyənin Şamdakı hakimiyyət dövrü

Qeyd etməliyik ki, Şam şəhəri müsəlmanların əlinə keçən gündən Vəlidin oğlu Xalid və Əbu Süfyanın oğlu Müaviyə kimi şəxslər tərəfindən idarə olunmuşdur. Buranın əhalisi nə peyğəmbər moizələri (söhbətləri) eşitmiş, nə onun səhabələrini görmüş, nə də İslamı heç olmasa Mədinədə yayıldığı kimi tanımışdılar. Düzdür, bu şəhər alınarkən peyğəmbərin yüz on üç səhabəsi burada olmuş və ya sonradan yaşamaq üçün bura köçmüşlər, ancaq onların tərcümeyi-hallarına nəzər yetirdikdə mə'lum olur ki, onların bir neçəsindən başqa qalanları peyğəmbəri çox az görmüş, və o həzrətdən bir, ya da bir neçə hədisdən artıq hədis eşitməmişdilər. Bundan da əlavə onların əksəriyyəti Müaviyənin hakimiyyətindən qabaq Ömər və Osmanın hakimiyyəti dövründə dünyadan getmişdilər. İmam Hüseyn(ə)-ın inqilabı baş verən zaman onlardan yalnız on bir nəfəri sağ qalıb Şamda yaşayırdı.

Onlar da artıq yetmiş-səksən yaşlarına çatmış və künc-bucaqda qalmağı cəmiyyətə qoşulmaqdan üstün tutmuşdular. Onların cəmiyyət arasında heç bir nüfuzu yox idi. Bunun nəticəsində də onların (Yezid yaşda olan) gənc nəsli həqiqi İslamdan xəbərsiz idi. Bəlkə də onlar elə bilirdilər ki, İslam bu vaxtadək onlara rəhbərlik etmiş xəlifələrin hökuməti kimi bir hökumətdir. Müaviyənin sarayının gözəl görünüşlü olması, iqtidarda olan qüvvələrin camaatın haqqını kəsib böyük saraylar düzəltməsi, keşikçilər təşkil etmək, ə'yan-əşraf toplamaq və nəhayət müxalif qüvvələri tutub həbs etmək, sürgünə göndərmək və ya öldürmək onlara təbii məsələ kimi gəlirdi. Çünki təxminən yarım əsr qabaq hökumətdə olmuş xəlifələr də bu işləri görürdülər. Orada olanlar da belə fikirləşirdilər ki, peyğəmbər dövründəki Mədinə şəhəri də bu cür olmuşdur.¹ Bunun nəticəsində də Şam əhalisi Əbu Süfyanın oğlu Müaviyənin rəftarını tam İslam rəftarı kimi qəbul edirdi.

Müaviyə təxminən qırx iki il Dəməşqdə hakimiyyətdə olub. Beş il ikinci xəlifə tərəfindən, on iki il isə üçüncü xəlifə tərəfindən Şamın valisi olmuşdur. Beş ildən az həzrət Əli(ə)-ın dövründə və təxminən altı ay da İmam Həsən(ə)-ın zahiri hakimiyyəti dövründə Şamın valisi olub. İyirmi ildən az da İslam hökumətinin xəlifəsi olmuşdur.²

Çirkin təbliğlər

Müaviyə uzunmüddətli hakimiyyəti dövründə Şam əhalisini elə yetirmişdi ki, onlar din barədə az da olsa xəbərdar deyildilər. Onlar Müaviyənin sözünə can-başla boyun əyib tabe olurdular. Müaviyə bu müddətdə Şam əhalisini təkcə nizami və siyasi cəhətdən öz əmri altına almamış, üstəlik öz dediklərini onlara İslam tə'lim-tərbiyəsi kimi qəbul etdirmək üçün onları fikri və məzhəbi cəhətdən də kor-koranə yetişdirmişdi. O, özünəməxsus hiyləsi ilə bu sahədə öz istəklərinə nail oldu. Bunlar hamısı nəzəri cəlb edən məsələlərdir. Onun həzrət Əli(ə) kimi bir şəxsiyyətin (camaatın fikrində) əsl simasını dəyişdirmək üçün işlətdiyi hiylələri, o həzrəti söyməyi bir bid'ət kimi cəmiyyətdə yaydığını hamı bilir. Peyğəmbər(s) (İslamın qocaman, pak və doxsan yaşlı mücahidi) Əmmar Yasirin zalımların əli ilə şəhadətə yetişməsi barədə qabaqcadan xəbər verdiyi halda Əmmar Yasir Siffeyn döyüşündə həzrət Əli(ə)-ın ordusunda şəhid olduqdan sonra Müaviyə adam aldadan hiyləsi ilə Şam ordusu arasında xəbər yaydı ki, Əmmarın qatili Əlidir. Çünki onu döyüş meydanına Əli(ə) göndərmişdir.

Müaviyənin adamlarının erkək dəvəni diş dəvədən seçə bilməmələri, Müaviyənin rəhbərliyi ilə həftənin üçüncü günü biabırçı şəkildə cümə namazının qılınması da bir daha bu mə'nanı təsdiqləyir. Bunlar o qədər aydın məsələlərdir ki, daha əlavə izahata heç ehtiyac da yoxdur.²

Bəni-Üməyyənin çirkin hökuməti əks təbliğlər və şəxsiqərəzlər nəticəsində Peyğəmbər(s)-in pak ailəsini Şam əhalisinin fikrində pis, pozğun, bunun müqabilində isə Bəni-Üməyyəni Peyğəmbər(s)-in ailəsi kimi qələmə verirdi. Belə ki, tarixçilər yazırlar: «Abbasilərin qiyamının qələbəsindən sonra Əbül Abbas Səffah hakimiyyətə gələndə Şam əmirlərindən on nəfəri onun yanına gedib hamılıqla and içərək bildirdilər ki, biz (sonuncu Əməvi xəlifəsi) Mərvanın ölümünə qədər peyğəmbərin Bəni-Üməyyədən başqa qohumu olduğunu bilmirdik. Nəhayət siz hakimiyyətə gəldikdən sonra biz bunu bildik.³

Buna əsasən tarix kitablarında yazılmış aşağıdakı ibarələri oxuduqda heç də təəccüblənməməliyik:

«Kərbəla əsirləri Şama daxil olduqda bir kişi imam Zeynüləbidin(ə)-in qarşısında durub dedi: «Həmd olsun o Allaha ki, sizi öldürməklə camaatı sizin şərrinizdən qurtardı və Əmirəl-mö'minini (Yezidi) sizin üzərinizdə qalib etdi.»

İmam Səccad(ə) sakit qalıb gözlədi. Şamlı kişi bütün ürəyində olanları dedi. Sonra imam Səccad(ə) ondan soruşdu: «Qur'an oxumusan,»

Bəli.

Bu ayəni oxumusanmı, «De: «Mən sizdən bunun (risaləti təbliğ etməyimin) müqabilində əhli-beytimə məhəbbətdən başqa bir şey istəmirəm.»

Bəli.

Bəs bu ayəni necə, «Qohum-əqrəbanın haqqını ödə.»

Bəli.

Bu ayəni də oxumusan, «Ey peyğəmbərin Əhli-beyti, Allah sizdən çirkinliyi yox etmək və sizi tərtəməz (pak) etmək istəyir.»

Bəli.

Ey qoca, bu ayələr bizim haqqımızda nazil olmuşdur. Bizik peyğəmbərin qohum-əqrəbası, hər cür çirkinlikdən uzaq olanlar bizik.

Qoca bildi ki, bu əsirlər barədə eşitdikləri doğru deyil. Onlar heç də xarici deyillər, əksinə peyğəmbər övladlarıdır. Buna görə də dediyindən peşman olub dedi: «İlahi, mən bunlara qarşı ürəyimdə olan kin-küdurətdən Sənə pənah aparıram. Mən Mühəmməd(s) və Ali-Mühəmməd(s)-in düşmənlərinə nifrət edirəm.»

Əsirlərin səfər sovqatı

Peyğəmbər ailəsinin ziddinə yayılmış bu geniş təbliğati nəzərə aldıqda Kərbəla əsirlərinin Şama səfərinin mahiyyəti çox yaxşı şəkildə aydın olur. Çünki onlar bu səfərdə qırx illik əks təbliğati aradan apardılar, Əməvilər sülaləsinin əsl mahiyyətini aşkar etdilər və Şam camaatının yatmış fikirlərini oyadıb məsələyə diqqətlə baxmalarına səbəb oldular. Bu əsirlər barədə qətiyyətlə demək olar ki, onlar Mədinəyə qayıdanda öz borcunu lazımincasına yerinə yetirmiş fəth bir ordu rolunu oynayırdılar.

İndi Kərbəla inqilabının təbliğ göstərdiyi fəaliyyət və risalətin nə dərəcədə böyük olduğunu tam şəkildə başa düşmək üçün iki tarixi nümunəyə işarə edək.

1-İmamət ailəsinin «Hirre» faciəsində qorunması

İmam Hüseyin(ə)-in şəhadətindən sonra İslam ölkəsinin digər şəhərləri ilə həmzaman olaraq Peyğəmbərin qohum-əqrəbasının mərkəzi olan Mədinə şəhəri də yavaş-yavaş həyəcana gəldi. Mədinənin hakimi öz fikrinə görə belə bir tədbir töküüb gənc xəlifəni (Yezidi) yaxından görmək və onun mərhəmətindən bəhrələnmək üçün şəhərin böyüklərini Şama göndərdi ki, onlar Mədinəyə qayıtdıqdan sonra camaatı Yezidə itaət etməyə cəlb etsinlər. Lakin nə düzgün tərbiyəsi, nə tədbir və uzaq görənliyi olan və nə də İslamın zahirinə əməl edən Yezid Mədinə şəhərinin nümayəndələri qarşısında da şərab içməyə, it oynatmağa və şəriətdən kənar olan işlər görməyə başladı. Nümayəndələr Şamdan qayıdan kimi fəryad çəkib dedilər: «Yezid şərab içən, itoynadan fasiq bir adamdır. Belə bir şəxs müsəlmanların rəhbəri ola bilməz.» Nəhayət şəhərin hər tərəfində qiyam qalxdı və qiyamçılar Mədinə hakimini və Əməvi sülaləsini şəhərdən qovdular. Bu xəbər Şama çatdıqda Yezid Mədinə camaatını cəzalandırmaq üçün bir ordu toplayıb qoca bir kişi olan Müslim ibn Üqbəni orduya başçı təyin etdi. Müslim Mədinəni mühasirəyə aldı. Bir müddətdən sonra şəhər əhalisi orduya müqavimət göstərə bilməyib təslim oldu. Şam ordusu üç gün Mədinədə kütləvi qırğın törətdi və heç bir çirkinlikdən çəkinmədi. Nə qədər dindar, təqvalı və mö'min kişiler qırıldı, nə qədər hörmətsizliklər oldu, nə qədər qadın və qızlar bu vəhşi ordunun təcavüzünə məruz qaldılar.¹ Bu hadisə tarixdə «Hirre» faciəsi adı ilə məşhur oldu.

Lakin bu böyük faciədə imam Zeynül-abidin(ə) və Bəni-Haşimdən olanların evi hər hansı bir zorrakılıqdan toxunulmaz qalmışdı. Məhz buna görə də Mədinə şəhəri mühasirədə olan zaman onlarla müsəlman ailəsi o həzrətin evinə gəlməklə təcavüzdən qorunmuşdu. Təbəri yazır:

«Yezid Müslim ibn Üqbəni Mədinəyə göndərəndə ona dedi: «Əli ibn Hüseynin (imam Zeynül-abidin(ə)-in) qiyamçılara heç bir qarışacağı yoxdur. Ona toxunma və onunla yaxşı rəftar et.»²

Şeyx Müfid yazır: «Müslim ibn Üqbə Mədinəyə daxil olduqda imam Zeynül-abidin(ə)-ı yanına dəvət etdi. İmam Zeynül-abidin(ə) gəldikdə Müslim ona çox hörmət edib yanında əyləşdirdi və dedi: «Əmirəl-mö'minin (Yezid) mənə tapşırıb ki, sənə yaxşılıq edəm və səni başqalarından fərqləndirəm.» İmam Zeynül-abidin(ə) ona öz təşəkkürünü bildirdi. Sonra Müslim ətrafında olanlara dedi: «Mənim qatırımı onun üçün yəhərləyin.» Sonra isə imam Zeynül-Abidin(ə)-a dedi: «Ailənin yanına qayıt. Bəlkə də biz onları qorxutduq və səni bura gəlməyinlə zəhmətə saldıq. Əgər bizim ixtiyarımızda bir şey olsaydı sənə əta edərdik. Həqiqətən sən buna layıqsən.»³

Dördüncü imamın həyatından bəhs edərkən deyəcəyimiz səbəblərə görə şübhə yoxdur ki,

Müslimin İmamla yaxşı rəftar etməsinin əsas səbəblərindən biri bu idi ki, imam Zeynül-abidin(ə) qiyamın əvvəlindən kənara çəkildi və qiyamçılarla əlbir olmadı. Ancaq bu da mə'lumdur ki, imam Hüseyin(ə)-ın şəhadəti Yezidə baha başa gəlmişdi və hələ o, törətdiyi bu böyük cinayətə görə ümumi camaatın fikir təzyiqinə mə'ruz qalmışdı. Buna görə də Yezid İmamət ailəsinə yenidən əziyyət verməklə öz adını daha da pisləşdirmək istəmirdi.

2-Əbdülməlik ibn Mərvanın Həccaca əmri

Yə'qubi yazır:

«Əbdülməlik ibn Mərvan Hicaza vali tə'yin etdiyi Həccaca yazır: «Məni Əbu Talibin balalarının qanına bulaşdırma. Çünki mən özüm gördüm ki, Əbu Süfyanın ailəsi onlarla mübarizə apardı, axırda özləri məhv oldu.»¹

Əbdülməlik ibn Mərvanın Bəni-Üməyyənin siyasətçi və ağıllı² bir xəlifəsi olduğunu bildiyimiz halda və onun Kərbəla hadisəsindən beş il sonra hakimiyyət başına gəldiyini nəzərə aldıqda bu e'tirafın hansı dəyərə malik olduğunu hiss edirik. Bu əmr göstərir ki, Əbu Süfyanın ailəsi Əbu Talibin ailəsinə qarşı göstərdikləri bu qədər təcavüz və zorakılıqlara baxmayaraq onlar yenə də öz çirkin məqsədlərinə nail ola bilmədilər. Onlara qalan isə təkcə üzüqaralıq və lə'nət oldu.

Əməvilərin ideoloji təbliğatı

Bəşəriyyət aləmində zalım və mürtəce hökumətlər nə qədər güclü olsalar da yenə onlara dayaq olan ideologiyaya ehtiyac duyurlar. Yə'ni, onların yaratdıqları ideologiya iqtisadi-siyasi durumlarına arxa olur. Başqa sözlə desək, zalım hökumətlər nizami qüvvədən əlavə camaatı asanlıqla özlərinə tabe etmək üçün güclü ideologiyaya da malik olmalıdırlar. Əgər xalq sağlam fikirli olub hökuməti qeyri-qanuni hökumət bilərsə heç vaxt onun hakimiyyətini qəbul etməz. Bu baxımdan belə hökumətlərin ideologiyaya olan ehtiyacı daha aydın şəkildə büruzə çıxır. Əlbəttə, ideologiya cəmiyyətlərin fərqli olmasına görə müxtəlif şəkillərdə ola bilər. Zalım və İslama zidd olan Bəni-Üməyyə hökumətinin də təbii ki, belə bir ideologiyaya ehtiyacı var idi. Ölkədə İslam cəmiyyəti hakim olduğundan onlar da öz cinayətlərinin üstünü şər'i bəhanələrlə ört-basdır etməyə və xalqın fikrini məzhəbi təbliğatla qarışdırmağa məcbur idilər. Belə deyildi ki, Bəni-Üməyyə xalqın hökm və rə'yinə nisbət e'tinasızlıq edir, özlərinin cinayətlərinə qarşı xalqda oyanan fikirlərə məhəl qoymurdular. Xeyr, onlar camaatın fikrini qəflətdə saxlamaq üçün insanların hazırkı vəziyyətini ən yaxşı vəziyyət bilib bu vəziyyətin qorunub saxlanmasına görə bir sıra ideoloji təbliğatlara ehtiyac duyurdular.

Cəbriyyə məzhəbinə meyl

İnsanların fikrini yayındırıb onları ram etməyin yollarından biri də insanlar arasında iradə məcburiyyəti əqidəsini yaymaqdır. Ümumiyyətlə, zalım hökumətlər öz cinayətlərinə bəhanə gətirəndə iradə məcburiyyəti əqidəsinə meylli olurlar. Yə'ni, hər şeyi Allahın adına yozaraq, "bu Allahın işidir" –deyə öz cinayətlərini boyunlarından atırlar. Onlar "Allah məsləhət bilməsəydi belə olmazdı və heç Allahın Özü işin bu cür olmasına şərait yaratmazdı" kimi ifadələrdən məharətlə istifadə edirlər. Məcburiyyətə meylliliyin məntiqi budur ki, nə ki var, elə o da olmalıdır və nə də ki, yoxdur, o da olmamalıdır.¹

Bəni-Üməyyə hakimiyyətinin ideoloji dayaqlarından biri iradə məcburiyyəti əqidəsi idi. Onlar camaat arasında cəbriyyə əqidəsini yayıb hər şeyi Allahın işi kimi qələmə verməklə

camaatın ehtimal verilən hər hansı bir e'tirazını dəf etmək istəyirdilər. Əməvilər öz hakimiyyətlərini qoruyub saxlamaq və eləcə də xalqın qiyamının qarşısını almaq üçün Cəbriyyə fırqəsini genişləndirir və onu himayə edirdilər. Bunun müqabilində isə onlar Qədəriyyə məzhəbinin yayılması təhlükəsi ilə üz-üzə gəlirdilər. Bu məzhəb insanı öz əməli qarşısında azad bilir və belə bir məntiq irəli sürür ki, insan hər hansı bir işi görürsə öz iradəsi, öz istəyi ilə görür. Əməllərində azad olduğu üçün də məs'ulyyət daşıyır. Çünki hər bir azadlıq mə'sulyyət tələb edir.²

Bu məzhəb müsəlmanların müxalifətçiliyindən qorxan Əməvilər üçün böyük təhlükə hesab olunurdu. Buna görə də onlar Qədəriyyə məzhəbinin başçılarını təzyiqlərə mə'ruz qoyur, bu məzhəbin qarşısında duran Cəbriyyə məzhəbini isə himayə edirdilər. Səbəbi də bu idi ki, Cəbriyyə məzhəbi siyasi mübarizə meydanında Əməvilərin məqsədi ilə tam uyğun gəlirdi. Bu məzhəb camaata deyirdi: «Əməvilər və onların əməlləri nə qədər pis və haqdan uzaq olsa da Allahın təqdiridir və heç cür bunu dəyişmək olmaz. Buna görə də onlara qarşı müxalifətçiliyin heç bir əhəmiyyəti yoxdur.» Müaviyə öz çirkin əməllərini Allahın təqdiri, qəza-qədri kimi adlandırmaq və bunların dəyişilməsinin heç cür mümkün olmadığını bildirmək üçün zahirdə özünü Cəbriyyə məzhəbinə mənsub edirdi. Bundan əlavə Müaviyə İslam xəlifəsi olduğu üçün onun elədiyi günahlar onun məqamına heç bir zərər yetirmir və bu günahlar onunla müxalifət etməyə əsas vermirdi.

Aydındır ki, Müaviyə kimi mühüm mənfəətləri güdən bir şəxs onun bu istəklərini ehtiva edən Cəbriyyə məzhəbindən qəflətdə qalmaz. Müaviyə və Əməvilərin digər nümayəndələri yaxşı bilirdilər ki, onların hökuməti müsəlmanlar üçün dözülməzdir. Onlar yaxşı bilirdilər ki, bir sıra müsəlmanların gözündə onlar hiyləgər, yalançı, Peyğəmbər ailəsinin düşməni, günahsız və təqvalı insanların qatili kimi tanınmışlar. Bunu da yaxşı bilirdilər ki, camaatı onların əleyhinə qiyamdan saxlaya bilən yeganə məzhəb varsa, o da Cəbriyyə məzhəbidir. Bu elə bir məzhəbdir ki, camaata deyir: «Allah ilk gündən yazıb ki, bu sülalə hakimiyyətə gəlsin. Buna görə də onların bütün əməlləri Allahın qəza-qədridir.» Bu baxımdan bu cür fikirləri müsəlmanların zəhnində yaymaq tamamilə Əməvilərin xeyrinə idi.¹

Məstədici ədəbiyyat

Bu fikirləri təsdiq etməkdən ötrə yuxarıda dediyimiz dini bəhanələrdən əlavə şe'r variantından da istifadə olunurdu. Müaviyə müasirləri olan şairlərin fəvqə'l'adə nüfuzundan camaatın ümumi fikrində öz məqsədlərini qabağa aparmaq üçün istifadə edirdi. Müaviyə və eləcə də ondan sonrakı digər Əməvi xəlifələri onların hökumətini tə'rifləyib Allahın istədiyi hökumət olduğunu bildirən şairlərin şe'rlərini şə'n əhval-ruhiyyə və son dərəcə rizayətlə dinləyir və hətta onları heç bir imanlı şəxsin qiyam etmək fikrinə düşməməsi üçün şe'r deməyə məcbur edirdilər. Müaviyənin adamları belə göstəriş almışdılar ki, Müaviyənin xüsusi fikirlərini qəliblərə salıb avam camaatın arasında asanlıqla yaysınlar. İstər peyğəmbərin dilindən rəvayətlər söyləməklə, istərsə də şe'r deməklə.

Xanım Zeynəb ibn Ziyad sarayında

Aşura hadisəsindən sonra Yezidin adamları yuxarıda dediyimiz variantdan istifadə edərək təbliğə başlayıb Yezidin qələbəsinə Allahın istəyi kimi qələmə verirdilər.

Übeydullah ibn Ziyad imam Hüseyn(ə)-ın şəhadətindən sonra camaatı Kufənin Cami məscidinə yığıb öz işlərinə məzhəbi don geydirdirərək dedi: «Həmd olsun o Allaha ki,

haqqa qələbə qazandırdı, Əmirəl-mö'mininə (Yezidə) və onun tərəfdarlarına kömək etdi və yalançı oğlu yalançını (imam Hüseyn(ə)-ı) öldürdü.»¹ Buna cavab olaraq düşmənin təbliğ vasitəsindən xəbərdar olan imam Zeynül-abidin(ə) və xanım Zeynəb(s.ə) Bəni-Üməyyənin bu fikir dayağını hədəfə olaraq öz əsaslı və mətanətli sözləri ilə ona cavab verdilər, Yezid və onun davamçılarını öz əməlləri qarşısında məs'ulyyəti daşımalarını bildirdilər. Bu iki fikir ziddiyyətlərinin nümunələrindən biri Əhli-beyt qadın və uşaqlarının Übeydullah ibn Ziyadın sarayına daxil olduğu zaman olmuşdur.

Həmənin gün ibn Ziyad sarayda ümumi görüş e'lan etmiş və əmr etmişdi ki, imam Hüseyn(ə)-ın kəsilmiş başını onun qarşısına qoysunlar. Sonra əsirləri saraya daxil etdilər. Xanım Zeynəb(s.ə) ən dəyərsiz paltarlarını geymiş və onun dövrəsini əhatə etmiş qadınlar və kənizlər arasında namə'lum şəkildə içəriyə daxil oldu və heç kəsə e'tina etmədən bir gündə əyləşdi. Übeydullahın gözü ona sataşdıqda soruşdu: «Özünü kənara çəkmiş və digər qadınlar onun dövrəsinə toplaşmış bu qadın kimdir,» Xanım Zeynəb(s.ə) cavab vermədi. Übeydullah sualını bir daha təkrar etdi. Kənizlərdən biri dedi: «O, peyğəmbər qızı Fatimə(s.ə)-nın qızı Zeynəbdır.» Übeydullah üzünü Zeynəb(s.ə)-ya tutub dedi: «Həmd olsun o Allaha ki, sizin ailənizi rüsvay edib qırdı və göstərdi ki, sizin dediyiniz yalandan başqa bir şey deyil.»

Xanım Zeynəb(s.ə) cavab verdi: «Həmd olsun o Allaha ki, bizi (bizim ailədən çıxmış) peyğəmbərin vasitəsilə əzizlədi və çirkinliklərdən uzaq etdi. Fasiqdən başqa heç kəs rüsvay olmaz, pis adamdan başqa heç kəs yalan deməz. Şükürlər olsun ki, pis adam biz deyilik, başqalarıdır. (Yə'ni, siz və dəstənizdir.)»¹

İbn Ziyad: “Gördün Allah ailənizin başına nə gətirdi,”

Xanım Zeynəb: “Yaxşılıqdan başqa heç bir şey görmədim. Allah onların şəhadətini qabaqcadan müəyyənləşdirmişdi. Onlar da itaət edib öz axirət mənzillərinə yollandılar. Tezliklə Allah səni və onları (qiyamət günü) bir-birinizlə üzləşdirəcək, onlar səndən Allaha şikayət edib ədalət tələb edəcəklər. İndi fikirləş gör o gün kim qalib gələcək, Anan sənə matəmində otursun ey Mərcanənin oğlu!”

İbn Ziyad (Xanım Zeynəbin açıq-aşkar və mətanətlə dediyi sözlərdən və onu pozğun nənəsi Mərcanənin adı ilə çağırmasından) bərk qəzəbləndi və pis qərar çıxarmaq istədi. Məclisdə olanlardan biri Əmr ibn Həris adlı bir şəxs dedi ki, ey hökmdar, bu bir qadındır və heç kim qadını sözlərinə görə cəzalandırmaz.

İbn Ziyad yenə xanım Zeynəb(s.ə)-ya üz tutaraq dedi: “Allah boyunəyməyən qardaşının və qiyamçı ailənizin öldürülməsi ilə qəlbimə şəfa verdi”.

Xanım Zeynəb(s.ə) buyurdu: «Canıma and olsun, mənim (əzizimi, qardaşımı, ağamı) öldürdün, belimi qırdın və kökümü kəsdin, əgər sən bu işinlə şəfa tapırsansa, onda şəfa tapmısan.»

Xanım Zeynəb(s.ə)-nin sözlərinin gözəlliyinin tə'sirindən qəzəblənən ibn Ziyad qəzəb və rişxəndlə dedi: «Bu da atası kimi sözdüzəldəndir. Canıma and olsun, atan da şair idi və qafiyə ilə (yerli-yerində) söz deyirdi.»

Xanım Zeynəb(s.ə) buyurdu: «Qadının qafiyə ilə nə işi var, (İndi qafiyə vaxtı deyil ki,)²

İbn Ziyad sübut eləmək istəyirdi ki, döyüş meydanında hansı tərəf zahirdə məğlub olubsa, o da rüsvay olmuşdur. Məğlub olan tərəf haqq olsaydı, qalib gələrdi.

İbn Ziyadın haradan danışdığını çox yaxşı bilən xanım Zeynəb onun fikir dayağını söküb-tökdü. O, bu sözləri ilə sübut etdi ki, şərəf və fəzilətin ölçüsü və əsası qüdrətdə yox, həqiqət axtarmaq və haqtələblikdədir. Xanım Zeynəb(s.ə) bildirdi ki, Allah yolunda şəhid olan şəxs rüsvay olmaz. Rüsvay o şəxs olar ki, zülm, haqsızlıq etsin və haqq

yolundan çıxsın.

Übeydullah ibn Ziyad belə güman edirdi ki, başı müsibətlər çəkmiş, əzizini itirmiş Zeynəb(s.ə.) kiçik bir tə'nə ilə təslim olub göz yaşı tökəcək, ağlayıb-sıtqıyacaq. Lakin şirurəkli Zeynəb(s.ə) onun sözlərini ağzındaca dondurub onun qürurunu sındırdı.

Doğrudan, bəşəriyyət tarixində hansı bir qadını tapmaq olar ki, onun yeddi (bu barədə tarixçilər müxtəlif versiyalar irəli sürmüşlər) qardaşını öldürsünlər, oğlunu şəhadətə yetirsinlər, on qardaşoğlu və əmioğlusunu qılıncdan keçirsinlər, sonra da özünü bütün bacıları və qardaşı uşaqları ilə birlikdə əsir alsınlar, belə bir vaxtda o, əsir ola-ola öz haqqını və eləcə də şəhid olanların haqqını müdafiə etsin, Özü də elə bir şəhərdə, elə bir binada ki, atasının hakimiyyət mərkəzi olmuş və atası təqribən hakimiyyətinin dörd ilini həmən binada keçirmişdir. Belə bir vəziyyətdə və bu cür narahatçılıqlarla nə təkcə başına gələnlərdən narazı deyil, həm də qətiyyətlə bildirir ki, biz öz meylimizə zidd olan heç bir iş görməmişik. Əgər bizim kişilərimiz şəhadətə yetişiblərsə, elə gəlişlərindən məqsədləri də bu olmuşdur. Əgər bundan başqa bir iş olsaydı, onda narahat olmağa dəyərdi. (Yə'ni, biz öz istəyimizə çatmışıq.) İndi ki onlar Allah qarşısındakı öz vəzifələrini çox yüksək səviyyədə yerinə yetirib şəhadət zirvəsinə nail olublar, biz bu işin müqabilində Allah qarşısında şükürdən başqa hansı layiqli bir iş görə bilərik.

Xanım Zeynəb(s.ə)-nın Kufədə buyurduğu xütbə

Bura Kufədir. Kufənin Dəməşqlə çox fərqi var. Kufə həmən şəhərdir ki, iyirmi il bundan qabaq (Aşura hadisəsindən qabaq) həzrət Əli(ə)-ın hökumət mərkəzi olmuşdur. Bu şəhər şiələrin mərkəzi idi. Bir hissəsi iraqılardan ibarət olan şəhərin əhalisi ədalətli İslam hökuməti qurulmasını, zalımların əlindən azad olmalarını istəyir və Əhli-beyt tərəfdarıdır. Ancaq onlar bu cür ne'mətə çatmağa hələ hazır deyildilər. Bunlar həm maddi həyat, mal-dövlət və vəzifə, həm də zalımların əlindən azad olmaq istəyirdilər. Ancaq əgər bunlara azacıq təzyiq olunsa, yaxud mal-dövlətlərini təhlükədə görsələr, bütün arzularından və məqsədlərindən əl çəkərlər. Bunlar ikiüzlü adamlardır. Bir növ daxili ziddiyyətə malik olan şəxslərdir. Bir tərəfdən böyük həvəslə peyğəmbər balasını öz şəhərlərinə də'vət edirlər, digər tərəfdən də təzyiqlərə mə'ruz qaldıqları üçün nə təkcə öz və'dələrini (də'vətlərini) unudurlar, üstəlik peyğəmbər balasının qətlinə də hazırlaşır. Deməli, bunları ayılmaq lazımdır. Onlara səhvlərini anlatmaq lazımdır. Onlara demək lazımdır ki, Hüseyin ibn Əli(ə)-ı öldürməklə böyük bir cinayətə yol vermişlər.

Onları oyatmaq vəzifəsi bütün qadınlardan çox xanım Zeynəb(s.ə)-nın boynuna düşürdü. Çünki yaşı otuzu keçmiş bütün Kufə qadınları iyirmi il bundan qabaq (bu hadisədən qabaq) həzrət Əli(ə)-ın hakimiyyəti dövründə Zeynəb(s.ə)-nı bu şəhərdə görmüş, onun həzrət Əli(ə) yanındakı və eləcə də onun öz ataları və ərləri (yə'ni həmən qadınların ataları-ərləri) yanındakı hörmətini öz gözləri ilə müşahidə etmişdilər. Onlar Zeynəb(s.ə)-nı çox yaxşı tanıyırdılar. İndi xanım Zeynəb(s.ə)-nın digər əsirlər arasında acınacaqlı şəkildə əsir düşməsi ötən xatirələri fikirlərdə oyadırdı. Zeynəb(s.ə) bu fürsətdən istifadə edib söhbətə başladı. Səs camaata tanış gəldi. Elə bil Əli(ə) söhbət edirdi. Elə bil boğaz Əli(ə)-ın boğazı, səs Əli(ə)-ın səsi idi. Doğrudan da danışan Əli(ə) idi, yoxsa Əli(ə)-ın qızı, Bəli, danışan Zeynəbi-Kübra(s.ə) idi.

İbn Təyfur adı ilə tanınmış Əhməd ibn Əbu Tahir (204-280 h.q) qədim tarixi qaynaqlardan biri sayılan, İslam və ərəb qadınlarının bəlağətli çıxışları toplanmış «Bəlağatun-nisa» kitabında yazır:

«Xədim Əsədi deyir: «Hüseyin ibn Əli(ə)-ın şəhadətə yetişdiyi hicrətin altıncı birinci ili

Kufə şəhərinə getdim. Gördüm ki, Kufənin qadınları yaxalarını cırıb ağlayırlar. Əli ibn Hüseyn(ə)-ı (imam Səccadı) da orada gördüm. Xəstəliyi onu lap əldən salmışdı. Əli ibn Hüseyn(ə) başını qaldırıb buyurdu: “Ey Kufə əhli! Bizim məzlumiyyət və müsibətimizə ağlayırsınız, Məgər bizi öldürənlər elə siz deyildiniz,” Bu zaman xanım Zeynəb(s.ə) əli ilə camaata işarə edib onların sakit olmasını istədi. Onun işarəsi ilə nəfəslər sinələrdə boğuldu. Dəvələrin zıncırovlarının səsi kəsildi. Bundan sonra xanım Zeynəb(s.ə) söhbətə başladı. Mən ondan hayalı, ondan fəisahətli söhbət edən qadın görməmişdim. Elə bil Əli(ə)-ın dilindən danışdı. Zeynəb(s.ə)-nın söhbəti belə idi: «Ey Kufə camaatı! Ey hiyləgər və xain insanlar! Sizi görüm heç vaxt gözünüzdən yaş əskilməsin! Siz o qadına bənzəyirsiniz ki, bütün əlindəkiləri əyirir, sonra da bütün əyirdiklərini söküb-tökür. Sizin nə əhdinizin bir dəyəri var, nə də andınızın bir e'tibarı. Sizin öyünmək, kənizlər kimi yaltaqlanmaq, boş-boşuna danışmaqdan başqa nəyiniz var, Siz peyinlikdə bitmiş bitkilərə və qəbirə vurulmuş zinət əşyalarına bənzəyirsiniz. Axirətiniz üçün nə pis tədarük hazırladınız –Allah qəzəbi və Cəhənnəm əzabı. Ağlayırsınız, Bəli, ağlayın, Allaha and olsun ki, siz ağlamağa layiqsiniz. Çox ağlayın, az gülün. Bu cür alçaqlıq qazandığınız halda nəyə görə də ağlamayasınız, Elə bir alçaqlıq ki, onu heç bir su ilə yumaq olmaz. Peyğəmbər balasını və Cənnət cavanlarının ağasını öldürməkdən böyük nə alçaqlıq ola bilər, Elə bir şəxs ki, sizin yolunuzun çırağı, dar gününüzün köməkçisi idi. Ölü! Xəcalətli başlarınızı aşağı salın! Keçmişinizi bütünlüklə bir dəfəyə itirdiniz, gələcəyiniz üçün də heç nə qazanmadınız. Bundan sonra gərək alçaqlıq içərisində yaşayasınız. Çünki Allahın qəzəbinə düşər oldunuz. Elə bir iş gördünüz ki, az qaldı göy yerə tökülsün, yer yarılsın və dağlar parça-parça olsun.

Bilirsiniz nə qan tökdünüz, Açıq-açıq küçə-bazara çıxardığınız bu qız-gəlinlərin kim olduğunu heç bilirsiniz, Peyğəmbərin ciyərini parçaladığınızı anlayırsınızmı, Nə pis və axmaq iş tutdunuz! Elə pis iş gördünüz ki, onun pislili bütün dünyanı doldurub. Göydən qan damcılarının dammasına təəccüb edirsiniz, Ancaq bunu bilin ki, qiyamət əzabının rüsvayçılığı daha da acınacaqlı olacaq. Əgər Allah gördüyünüz günaha görə indi sizi cəzalandırmırsa, bundan sevinməyin. Allah günahın cəzasını elə o saat vermir. Ancaq məzlumların da qanını cəzasız qoymur. Allah hər şeyin hesabını çəkəcək.»

Od tutub yanan qəlbədən gələn və Allaha olan imandan qüvvə alan bu gözəl ifadəli sözlər hamını dəyişdirdi. Dinləyicilər peşmançılıq əlaməti olaraq barmaqlarını dişləri ilə sıxır və təəssüflənirdilər. (Ancaq necə deyirlər: «Sonrakı peşmançılıq fayda verməz.») Belə qəmli və ibrət dərsi olan bir səhnədə Bəni-Cü'fi qəbiləsindən olan, saqqalı göz yaşından islanan bir kişi bu məzmununda belə bir şe'r dedi: «Bu sülalənin oğulları ən yaxşı oğullardır. Bu sülalənin oğullarının adına heç vaxt alçaqlıq ləkəsi yapışmamışdır.»¹

Xanım Zeynəb(s.ə) Yezidin sarayında

Yezid əmr etdi ki, əsirləri şəhidlərin kəsilmiş başları ilə birlikdə Şama göndərsinlər. Əsirlər karvanı Şama tərəf hərəkət etdi. İbn Ziyadın adamları çox bədxasiyyətli idilər. Şam şəhərinin saray adamları (Yezid və onun adamları) böyük fəth və qələbə hesab olan bu karvanın yetişməsi üçün dəqiqələri sayırdı. Tarixçilərin dediyinə görə əsirlər karvanı minlərlə tamaşaçının gözü qarşısında şəhərə (Şama) daxil oldu. Həmin gün Şam şəhəri sevinc və fərəh içində idi və camaat Yezidin qələbəsini bayram edirdi. Əsirlər karvanı camaatın arası ilə küçələri bir-bir arxada qoyaraq Yezidin böyük hökumət sarayına yetişdi.

Saraydakılar xüsusi yerlərdə oturmuş, Yezid taxtın üzərində qürur və təkəbbürlə əsirləri görmək intizarında idi. Übeydullah ibn Ziyadın məclisindən fərqli olaraq Yezidin məclisinə hər adam gələ bilmirdi. Ancaq ölkə böyükləri, qəbilə başçıları və bə'zi xarici ölkələrin nümayəndələri iştirak edirdilər. Buna görə də bu məclis çox əhəmiyyətli bir məclis hesab olunurdu.

Əsirlər saraya daxil olub onlar üçün nəzərdə tutulmuş yerdə dayandılar. Yezidin gözü peyğəmbər ailəsindən olan əsirlərə sataşdıqda onları öz qarşısında ayaq üstə durmuş görüb əmr etdi ki, imam Hüseyn(ə)-ın başını bir ləyənə qoysunlar. Sonra o, əlində olan çubuqla imam Hüseyn(ə)-ın dişlərinə vurur və Abdullah ibn Zəb'əri Səhminin kafir olduğu zaman yazdığı cahillik kin-küdurətini xatırladan şe'rini oxuyaraq deyirdi: «Kaş indi mənim Bədr döyüşündə vuruşub Xəzrəc qəbiləsinin əzabını çəkməli olmuş əcdadım burada olub sevinərək deyəydilər ki, Yezid çox sağ ol! Əli(ə) övladlarına Bədr gününün acısını dadızdırdın və intiqamımızı onlardan aldın. . .»1

Xanım Zeynəb(s.ə)-nın fəryadı

Əgər məclis bununla (yuxarıda dediklərimizlə) başa çatsaydı Yezid qalib hesab olunardı, yaxud göstərişi ilə görülən işlər bir o qədər də pis nəticələnməzdi. Ancaq xanım Zeynəb(s.ə) işin bu cür qurtarmasına imkan vermədi və Yezid üçün fərəh hesab olunan şadlığı onun üçün zəhərdən də acı etdi. Oradakılara göstərdi ki, onların qarşısında ayaq üstə duran adamlar o peyğəmbərin qızlarıdır ki, indi Yezid həməən peyğəmbərin adı ilə hökumət başına gəlmişdir. Xanım Zeynəb(s.ə) son dərəcə mətanət, şücaət və vüqarla sözə başlayıb Yezidə xitab edərək belə buyurdu: «Allah və Onun Peyğəmbəri doğru buyurmuşlar ki, pis əməl sahiblərinin aqibəti budur ki, Allahın ayətlərini yalan sayıb onlara rişxənd edərlər.

Yezid, belə fikirləşirsən ki, yeri-göyü bizə daraltmaqla, bizi əsirlər kimi bu şəhərdən o şəhərə aparmaqla bizi rüsvay edib özünü hörmətləndirdin, Elə bilirsən ki, bu işinlə yüksək məqama nail olub ona-buna təkəbbürlük edirsən, Qüdrətin hazır olub hakimiyyətini səliqə-sahmında gördükdə sevincindən dərinə sığışmırsan. Bilmirsən ki, sənə verilən bu fürsət ondan ötrüdür ki, əsl həqiqətini, iç üzünü camaata açıb göstərəsən, Məgər Allahın «küfr edənlər onlara verdiyimiz möhləti heç də özləri üçün xeyirli sanmasınlar! Bizim onlara verdiyimiz möhlət ancaq günahlarını daha da artırmaları üçündür. Onlar zəliledici bir əzab görəcəklər» deyə buyurduğunu unutmusan,

Ey azad edilmişlərin oğlu!1 Heç bu ədalətdirmi ki, sənin qadın, qız və kənizlərin pərdə arxasında otursun, ancaq sən Peyğəmbərin qızlarını əsir edəsən, onların hörmət pərdəsini parçalayasan, onların səslərini boğazlarında boğasan və yad (naməhrəm) kişilər onları dəvələrlə o şəhərdən bu şəhərə dolandırısınlar, Heç ədalətdəndirmi ki, kimsə onlara yer verməsin, kimsə onları qorumasın və öz kişilərindən heç biri onların yanında olmasın,

Axı ürəyi bizim hirs və qəzəbimizdən dolu olan bir şəxsdən bundan artıq nə gözləmək olar, Deyirsən ki, kaş Bədr döyüşündə ölən əcdadın indi burada olaydı və bunu deyərək Peyğəmbər balasının dişlərinə vurursan, Nə üçün də etməyəsən, Sən yer üzünün ulduzları olan Peyğəmbər balalarının və Əbdülmüttəlib ailəsinin qanını tökməklə iki nəsil arasında olan düşmənçiliyi yenidən bərpa etdin. Sevinmə. Tezliklə Allah dərgahında hazır olacaqsan. Həməən gün arzulayacaqsan ki, kaş kor, lal olaydın və bu günü görməyəydin, kaş «indi əcdadım bu məclisdə olsaydı sevinclərindən dərilərinə sığmazdılar» deməyəydin. İlahi, bizə zülm edən şəxsdən Özün haqq və intiqamımızı al!

And olsun Allaha, Peyğəmbər, onun Əhli-beyti və ciyərpəraları Allahın lütf-

mərhəmətində qərar tapacaqları gün (qiyamət günü) Sən Allah qarşısında öz ətini-dərini didib-dağıdacaqsan. Allah Öz və'dəsinə əməl edəcəyi gün künc-bucaqda qalmış bu məzlumları bir yerə yığacaq. Allah Özü buyurur ki, «Allah yolunda öldürülənləri (şəhid olanları) heç də ölü zənn etmə! Xeyr, onlar öz Rəbbinin yanında diri olub ruzi (Cənnət ruzisi) yeyirlər.» Ancaq səni nahaqdan müsəlmanların boynunda otuzduran şəxs (Müaviyə) ədalət, Allah məhkəməsi, Mühəmməd(s) və sən öz əl-ayağın sən cinayətlərinə şəhadət verəcəyi gün biləcəkdir ki, sizlərdən hansınız daha bədbəxtsiniz.

Yezid, ey Allahın düşməni və Allah düşməninin oğlu! And olsun Allaha, sən mənim gözümdə elə dəyərlidir ki, mən səni danlayam, (yə'ni sən heç danlanmağa da ləyaqətin yoxdur) sən heç təhqir olunmağa da ləyaqətin yoxdur. Ancaq nə edim, yaş gözlərimdə həlqələnib, ah-nalə sinəmdə fəqan edir. Hüseyin(ə) öldürüldükdən sonra, şeytan ordusu peyğəmbər ailəsinin hörmətini qırmaqla müsəlmanların beytul-malından mükafat almaq üçün bizi Kufədən ağılsızlar məmləkətinə gətirdikdən sonra, bu cəlladların əli bizim qanımıza sirab olduqdan sonra, ac qurdlar pak cənəzələrin üstündə at çapdıqdan sonra səni danlamaq, tə'nə etmək hansı dərdə məlhəm olar, Əgər bizi öldürüb əsir etməklə xeyir qazandığını güman edirsənsə, tezliklə başa düşəcəksən ki, qazandığın ziyandan başqa bir şey deyil. Qiyamət günü gördüyün işin nəticəsindən başqa heç nə qazanmayacaqsan. O gün sən ibn Ziyad öz köməyinə çağıracaq, ibn Ziyad da səndən kömək istəyəcək. Sən və sən yolunu gedənlər həmişə gün Allahın ədalət məhkəməsində yığılacaq, onda biləcəksən ki, Müaviyənin sən axirət səfərin üçün hazırladığı ən yaxşı tədarük peyğəmbər balalarını öldürməyin olub. And olsun Allaha ki, mən Allahdan başqa heç kimdən qorxmur və Ondan başqa heç kəsə şikayət etmirəm. Hər nə istəyirsən, elə! Hər nə hiylən var, istifadə et! Hər nə düşmənciliyin var, göstər! Allaha and olsun, sən adına yapışan bu ləkə heç vaxt silinməyəcək. Allaha şükrlər olsun ki, Cənnət gənclərinin ağasının (imam Hüseyin) aqibətini səadətlə nəticələndirdi və Behiştə onlara vacib etdi. Allahdan istəyirəm ki, onların məqamını daha da ucaltsın və Öz rəhmətini onlara daha çox şamil etsin. Allah bacarıqlı himayədar və yaxşı köməkçidir.»¹

Dağlanmış ciyərdən, təqvalı qəlbədən qüvvət alan bu çıxışın necə nəticə verməsi mə'lumdur. Ən daşürəkli insan belə iman və təqva ilə üzləşdikdə öz zəifliyini və rəqibin güclüliyünü görür, bir neçə anlığa da olsa bir qərar çıxarmaqdan aciz olur. Bütün saray ölüm sükutuna qərq olmuşdu. Yezid məclisdəkilərin simasında narazılıq əlaməti müşahidə edib dedi: «Allah öldürsün Mərcanənin oğlunu – (ibn Ziyad) – mən Hüseyin(ə)-in öldürülməsinə razı deyildim. . .»²

Dördüncü imamın təbliği mübarizələri

Zillət və alçaqlıqdan qurtarmaq, izzət, şərəf və azadlıq qazanmaq, həqiqi təhriflər, zülm və haqsızlara qarşı cəmiyyətdə əsaslı inqilab əmələ gətirmək üçün camaatı oyatmaq və ziyalılardan başqa yol yoxdur. Deməli, camaatın məs'ulyyəti hiss etməsi üçün onları oyatmaq lazımdır. Bundan sonra inqilab öz-özünə yaranacaq.

Bu imam Hüseyin(ə)-in hərəkətinin bir hissəsi idi. Birinci mərhələni özü və dostları şəhadətə çatmaqla yerinə yetirdilər. Ancaq inqilabın ikinci mərhələsi, yə'ni, Kərbəla inqilabını camaata çatdırmaq isə imam Səccad(ə) və xanım Zeynəb(s.ə)-nin öhdəsində idi. Təkcə bu cür mübarizə ilə Bəni-Üməyyənin otuz neçə illik tör-töküntülərini aradan aparmaq, Bəni-Üməyyəyə qarşı camaatı inqilaba çəkib Yezidin və Əməvilərin sarayını birdəfəlik yerindən tərpədənək söküb-tökmək olardı.

Əhli-beytin məzlumiyyətini ehtiva edən və Aşura gününün günortasından başlayan

mübarizənin ikinci mərhələsi həzrət Əli(ə) qızı xanım Zeynəb(s.ə)-nin Kufə bazarında, ondan sonra isə elə həməən şəhərdə imam Zeynül-abidin(ə)-in kiçik və sadə, lakin çox şüurlu və tə'sirli çıxışları ilə davam etdi.

Böyük əksəriyyəti əsirlərə tamaşa etməyə gəlmiş camaata imam Səccad(ə) sakit olmalarını bildirdi. Hamı sakitləşdi. İmam Allaha həmd-səna etdikdən sonra buyurdu: «Camaat, mənə tanıyan tanıyır, tanımayan isə indi özümü tanıtdıraram. Mən Əbu Talibin oğlu Əlinin oğlu Hüseyn oğlu Əliyəm. Mən hörmətini sındırdığınız, mal-dövlətini qarət etdiyiniz və qohum-əqrəbasını əsir aldığınız şəxsin oğluyam. Mən Fərat çayı kənarında başı kəsilmiş adamın oğluyam. Halbuki o nə bir kimsəyə zülm etmiş, nə də kimə qarşısa hiylə işlətməmişdi. Mən başı arxadan kəsilən şəxsin oğluyam. Bu mənim üçün böyük bir şərəfdir. Camaat, siz atama məktub yazmadınız mı, Onunla bey'ət etmədiniz mi, Onunla əhd-peyman bağladığınızdan sonra onunla vuruşmağa başlamadınız mı, Nə pis iş, nə pis düşüncə və hərəkətdir!

Əgər Allahın Peyğəmbəri sizə desə ki, siz mənim övladlarımı öldürdünüz, mənim hörmətimi qırdınız, siz mənim ümmətimdən deyilsiniz, onda nə üzlə ona baxarsınız,»

Bu qısa və ürəktitrədici sözlər o vahiməli və sıxıcı mühitdə tufan qaldıraraq Kufə camaatının ruhunda elə tə'sir bağışladı ki, dərhal hər tərəfdən şivən səsi ucaldı. Camaat bir-birinə deyirdi: «Bilmirsiniz, bədbəxt oldunuz.» Əli ibn Hüseyn(ə) (imam Səccad) buyurdu: «Mənim nəsihətimi qəbul edən və dediklərimi Allaha və Peyğəmbərinə xəzir qulaqlarında sırğa edən şəxsi Allah bağışlasın. Bizim davranışımız Peyğəmbərin davranışı kimi olmalıdır. Çünki onun davranışı ən gözəl davranışdır.» Hamı dedi: «Ey peyğəmbər balası! Biz sənə qulaq asırıq, sənə itaət edib sənə vəfadarıq. Səndən ayrılmırıq, kiminlə desən vuruşar, kiminlə desən sülh edərik. Yezidi tutarıq. Biz zülmkarların sənə qarşı hərəkətinə nifrət edirik.» İmam Səccad(ə) buyurdu: «Heyhat, (əsla) ey hiyləgərlər! Ey şəhvətlərinin (nəfslərinin) əsiri olanlar! Əcdadım ilə etdiyiniz rəftarı mənimlə də etmək istəyirsiniz, Yox, Allaha and olsun hələ vurduğunuz yaradan qan axır, sinəm atam və qardaşlarımdan ölümündən yaralıdır. Bu qəm-qüssənin acısı adamı boğur. Mənim qüssəm təsəlli tapmazdır. Sizdən istəyirəm ki, nə bizdən, nə də bizim əleyhimizə olasınız.»¹

İmam Səccad(ə)-in ibn Ziyadla söhbəti

Ötən səhifələrdə qeyd etdik ki, Bəni-Üməyyə hökuməti Cəbriyyə məzhəbindən istifadə edir və öz günahlarını Allahın iradəsi ilə əsaslandırır dılar. Bu yolla da camaatın fikrini azdırırdılar. İmam Səccad(ə) və xanım Zeynəb(s.ə) düşmənin bu hiyləsindən xəbərdar olduqları üçün ona qarşı ciddi mübarizə aparırdılar. Bu mübarizənin bariz nümunələrindən biri imam Səccad(ə)-in Kufədə ibn Ziyadla söhbətidir. Əhli-beyt əsirlərini ibn Ziyadın sarayındakı ümumi məclisə gətirdikdən və xanım Zeynəb(s.ə) ilə ibn Ziyad arasında kəskin söz-söhbət getdikdən sonra ibn Ziyadın gözü imam Səccad(ə)-a sataşdı və dedi: «Bu kimdir,» Məclisdəkilərdən bə'ziləri dedilər: «Əli ibn Hüseynidir.» ibn Ziyad: «Məgər Allah Əli ibn Hüseyni öldürmədi,»

İmam Səccad(ə): «Mənim qardaşım var idi, camaat ona da Əli İbn Hüseyn deyirdi. Siz onu öldürdünüz.»

İbn Ziyad: «Yox, onu Allah öldürdü.»

İmam Səccad(ə): «Allah (əcəli çatan kimsələrin) canlarını (ruhlarını) onlar öldüyü zaman, ölməyənlərin (hələ əcəli çatmayanların) canlarını isə yuxuda alar. (Çünki yuxu da ölüm kimi bir şeydir, yuxu zamanı ruhun bədənə əlaqəsi kəsilir.)

İbn Ziyad: «Nə cür'ətlə belə cavab verirsən, Aparın onun boynunu vurun.»

Bu zaman imamət əmanətinin (imam Səccadın) qoruyucusu xanım Zeynəb(s.ə) buyurdu: «Ey Ziyadın oğlu! Bizim kişilərimizdən birini də sağ qoymadın, əgər onu öldürmək istəyirsənsə, mənə də onunla birlikdə öldür.»

İmam Səccad(ə) buyurdu: «Bibi, sakit ol, qoy onunla mən söhbət edim.» İmam sonra buyurdu: «Ey Ziyadın oğlu! Məni öldürməklə hədələyirsən, Bilmirsən ki, ölüm bizim üçün adi bir iş, şəhadət bizim üçün şərəfdir,»

İmam Səccad(ə)-ın Şamda buyurduğu xütbə

Bundan öncə də qeyd etdik ki, Əhli-beyt əsirlərinin Şama səfəri imam Hüseyn(ə)-ın inqilabının xəbərini yaymaqda və Yezidin çirkin və nankor hakimiyyətinin əsl mahiyyətini tanıtdırmaqda böyük rol oynadı. Onlar əsirlik libası ilə eynilə imam Hüseyn(ə)-ın şəhadət libası ilə apardığı müqəddəs cihadı yerinə yetirdilər. Əsirlərin Şamda saxlanması, Müaviyənin qırx illik təbliğləri nəticəsində, İslam və peyğəmbər ailəsi haqqında düzgün mə'lumatı olmayan Şam camaatına İslam və Peyğəmbər(s) barəsində düzgün mə'lumat verilməsi üçün yaxşı fürsət yaratdı. Buna görə də əsirlər yeri gələn kimi bu barədə hərəkət edirdilər. Şamda olan günlərin birində İmam Səccad(ə)-ın buyurduğu xütbə bu arada çox əsaslı rol oynadı və Yezidi bütün camaat arasında rüsvay etdi.

Mərhum Əllamə Məclisi «Mənaqib» kitabının müəllifinə və başqa yazıçılara istinad edərək yazır: «Rəvayət edirlər ki, bir gün Yezid məclis təşkil edib vaizə dedi ki, Hüseyn(ə) və Əli(ə)-ın pisləklərinə dair söhbət etsin. Vaiz mənbərə qalxıb Allaha həmd-səna etdikdən sonra Əli(ə) və İmam Hüseyn(ə)-ı pisləməyə başladı, sonra da Müaviyə və Yezidi kifayət qədər tə'riflədi. İmam Səccad(ə) camaatın arasından uca səslə qışqırdı: «Vay sənə halına, ey vaiz! Camaatın razılığını Allahın qəzəbi ilə dəyişdin və Cəhənnəmdə özünə yer hazırladın!» Sonra imam Səccad(ə) əlavə edib buyurdu: «Yezid, icazə verirsən bu çubuqların (mənbərin) üstünə çıxım və Allahın rizayəti olan və camaata əcr-savab verəcək bir neçə kəlmə söz deyim,» Yezid icazə vermədi. Camaat dedi: «Əmir, icazə ver mənbərə çıxsa, bəlkə ondan bir söz eşitdik. (Görək nə deyir,» Yezid dedi: «Əgər o, bu mənbərə çıxsa, mənə və Əbu Süfyanın ailəsini rüsvay etməyincə aşağı enməyəcək.»

Bir nəfər dedi: «Əmir, məgər bu (gənc əsir) nə bilir və nə edə bilər,» Yezid dedi: «O, elə bir ailədən ki, onlar elmi uşaqlıqda südlə birgə əmmiş və elm onların qanına qatışmışdır.»

Camaat o qədər tə'kid etdi ki, Yezid nəhayət icazə verdi. İmam Səccad(ə) mənbərə qalxıb əvvəl Allaha həmd-səna etdi, sonra isə elə bir xütbə buyurdu ki, gözlərdən yaş axmağa, ürəklər titrəməyə başladı.

İmam Səccad(ə) buyurdu: «Camaat, Allah bizə (peyğəmbər ailəsinə) altı üstünlük vermiş və yeddi fəzilətə görə bizi başqalarından üstün tutmuşdur.

Bizim altı üstünlüyümüz budur ki, Allah bizə elm, helm, səxavət, fəhahət, şücaət vermiş və mö'minlərin qəlbində bizə qarşı məhəbbət hissi oyatmışdır. Yeddi fəzilətimiz isə odur ki, Allahın seçilmiş peyğəmbəri, doğru danışan (Əli ibn Əbu Talib(ə)), Cə'fər Təyyar, Allahın və Allah peyğəmbərinin şiri (Həmzə), bu ümmətin iki böyük rəhbəri-Həsən(ə) və Hüseyn(ə) və Fatiməyi-Zəhra(s.ə) (ya da həzrət Məhdi(ə))1 bizdəndir.

Camaat, kim ki mənə tanıyır, heç, kim də tanımır, indi özümü ona tanıtdıraram. Mən Məkkə və Minanın oğluyam. Mən Zəməm və Səfanın oğluyam. Mən Həcərül-əsvədi (Məkkədəki qara daşı) öz əbası arasında qaldıraraq yerinə qoyan şəxsin oğluyam.1 Mən

ehram bağlayıb təvaf və sə'y edən şəxsin oğluyam. Mən insanların ən yaxşısının (Peyğəmbərin) oğluyam. Mən (me'rac gecəsi) Məscidül-həramdan Məscidül-əqsaya aparılan şəxsin oğluyam. Mən (me'rac zamanı yeddinci göydəki) Sidrətül-müntəhaya çatan şəxsin oğluyam. Mən me'rac zamanı Allaha yaxın olduğundan onunla Allah arasında iki kamandan da az məsafə qalan şəxsin oğluyam. Mən asiman mələkləri ilə namaz qılan şəxsin oğluyam! Mən böyük Allahın ona vəhy etdiyi şəxsin oğluyam. Mən Mühəmməd Mustafa(s)-in oğluyam. Mən Əliyyi-Murtəza(ə)-in oğluyam. Mən müşriklərə «la ilahə illəllah» deyənə qədər (müsəlman olanadək) vuruşan şəxsin oğluyam. Mən Allah peyğəmbərinin hüsurunda iki qılinc və iki nizə ilə 2 vuruşan şəxsin oğluyam. Mən iki dəfə hicrət edən, 3 peyğəmbərlə iki dəfə bey'ət edən, Hünəyn döyüşündə qəhrəmancasına vuruşan və bir an belə Allaha şəkk etməyən şəxsin oğluyam. Mən mö'minlərin ən salehinin, peyğəmbərlər varisinin, kafirləri məhv edən, müsəlmanların rəhbəri, mücahidlərin nuru, abidlərin zinəti, (Allah qorxusundan) ağlayanların fəxri sayılan, səbirlilərin ən dözümlüsü, Allah peyğəmbərinin ailəsindən çıxmış ən yaxşı inqilab edən şəxsin oğluyam. Mənim nəslim (cədd-əqrəbam) o şəxsdir ki, Cəbrail onun himayədarı, Mikail onun köməkçisi, özü də müsəlmanların himayədarı və namuslarının mühafizəçisidir. Mən dindən çıxanlarla (mariqinlə), əhd-peymanını dananlarla (nakisinlə), zalımlarla (qasitinlə) mübarizə aparıb Allahın kinli düşmənlərinə qarşı cihad edən şəxsin oğluyam. Mən Peyğəmbər(s)-ə hamıdan qabaq iman gətirən, müsəlmanların qabaqcılı olan və Qüreyşin ən üstün şəxsiyyəti sayılanın oğluyam. O, zalımların düşməni, müşrikləri məhv edən, münafıqları qırmaq üçün atılmış Allah oxu, abidlərin hikmət dili, Allah dininin köməkçisi, Allahın tə'yin etdiyi rəhbər, Allah hikmətinin gülzarı və Allah elminin mərkəzi idi. . .»

İmam Səccad(ə) daha sonra əlavə edib buyurdu: «Fatimeyi-Zəhra(s.ə)-nın oğlu mənəm. Qadınlar şahının (Xanımlar xanımının) oğlu mənəm. . .»

İmam Səccad(ə) özünü, əslində isə imamət şəcərəsini tanıtdırmaq üçün o qədər söz dedi ki, camaatın ağlamaq səsi göyə ucaldı.

Yezid çaxnaşma düşəcəyindən qorxub azançıya əmr etdi ki, azan versin. Azançı ayağa qalxıb azan deməyə başladı: «Əllahu əkbər, Əllahu əkbər.»

İmam Səccad(ə) buyurdu: «Bəli, heç bir şey Allahdan böyük deyil.»

Azançı «əşhədu əlla ilahə illəllah» deyəndə İmam Səccad(ə) buyurdu: «Bəli, mənim tük, dəri, ət və qanım Allahın təkliyinə şəhadət verir.» Elə ki, azançı «əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah» dedi İmam Səccad(ə) mənərin üstündən üzünü Yezidə tutub buyurdu: «Yezid, Mühəmməd(s) mənim cəddimdir, yoxsa sən cəddin, Əgər desən ki sən cəddindir, yalan demiş və haqqı danmış olarsan. Yox, əgər desən ki mənim cəddimdir, bəs onda nə üçün onun övladlarını öldürdün,» 1

Təxminən on dördüncü əsr tarixçisi İmaməddin Təbəri «Kamili-Bəhayi» kitabında imam Səccad(ə)-in xütbəsinin sonunda yazır: «(İmam Səccad(ə)) buyurdu: «Ey Yezid! Bu hörmətli və kərəmətli peyğəmbər mənim cəddim olmuşdur, yoxsa sən cəddin, Əgər desən sən cəddin olub, bütün camaat biləcək ki, sən yalan deyirsən, yox, əgər desən ki, mənim cəddim olub, bəs onda nə üçün atamı günahı olmaya-olmaya şəhid edib mal-dövlətini qarət edərək ailəsini əsir aldın,» Bunu deyib əlini atdı yaxasına, yaxasını cırıb ağlayaraq buyurdu: «And olsun Allaha, əgər dünyada bir nəfər varsa ki, Peyğəmbər onun cəddi olmuş olsun, o da mənəm. Bəs nə üçün bu kişi (Yezid) mənim atamı zalımcasına öldürdü və bizi (Roma imperiyasından tutulmuş) əsirlər kimi gətirdi,» İmam sonra əlavə edib buyurdu: «Ey Yezid! Bu cür iş görürsən, sonra da «Muhəmmədu rəsulullah» deyib

üzü qibləyə durursan, Vay olsun sənin halına! Qiyamət günü atam və cəddim sənin düşmənin olacaqlar.»

Məl'un Yezid bu zaman azançının üstünə qışqırdı ki, iqamə de. Məclisdə böyük səs-küy əmələ gəldi. Kimisi namaz qılıb, kimisi də namaz qılmadan dağılıb getdi.»¹

Aşura inqilabının nəticələri

İmam Hüseyn(ə)-ın inqilabı İslam cəmiyyətinə böyük tə'sir və nəticələr bağışladı. İndi həmin nəticələrin bir neçəsini nümunə üçün qeyd edib araşdıracağıq.

1-Hakim dairələrin rüsvayçılığı

Bəni-Üməyyə sülaləsi öz hakimiyyətinə din adı verib İslam hökuməti adlandırdığı, həmçinin peyğəmbər canişini adı ilə camaata hakim olduqları və öz dini mövqelərini cəmiyyətdə qoruyub saxlamaq, cürbəcür üsullardan (məsələn yalançı hədis düzəltməklə, şair və tarixçiləri özlərinə cəlb etməklə, Cəbriyyə kimi məzhəbləri yaymaqla) istifadə etdikləri üçün imam Hüseyn(ə)-ın inqilabı onların hökumətinə ağır zərbə vuraraq onları rüsvay etdi. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Yezidin qoşunu Aşura hadisəsində su yolunu bağlamaq, uşaqları öldürmək, peyğəmbər ailəsini, arvad-uşaqları əsir etmək kimi insanlıqdan uzaq olan bir sıra işlər onların rüsvayçılığında böyük rol oynadı və bununla da Yezid özünə camaatın nifrətini qazandı. Belə ki, həmin dövrün şəxsiyyətlərindən biri olan Mücahid deyir: “And olsun Allaha, camaat hamı bir nəfər kimi Yezidi lə'nətləyib söydü və ona eyb tutub ondan üz döndərdi.”²

Yezid qələbəsinin əvvəlində şad və qürurlu görünməsinə baxmayaraq camaatın e'tirazi nəticəsində bu şadlığı itirib imam Hüseyn(ə)-ın öldürülməsinin günahını Übeydullah ibn Ziyadın (Kufə hakiminin) boynuna atdı. Tarixçilər deyirlər: “Yezid Aşura hadisəsindən sonra Übeydullah ibn Ziyadı göstərdiyi xidmətə görə mükafatlandırmaq üçün Dəməşqə də'vət etdi. Ona çoxlu mal-dövlət və bahalı hədiyyələr verdi. Onu öz yanında otuzdurub məqamını yüksəltdi, öz hərəmxanasına aparıb özünə həmsöhbət etdi.”¹ Ancaq camaatın e'tirazi artdığından tez bir zamanda özünü kənara çəkib bütün məs'uliyyəti ibn Ziyadın boynuna atdı.

İbn Əsir yazır: “Elə ki imam Hüseyn(ə)-ın başını Yezidin hüsuruna apardılar, ibn Ziyadın mövqeyi onun yanında möhkəmləndi, onun bu hərəkətindən xoşal olub ona hədiyyə verdi. Ancaq çox çəkmədi Yezidə xəbər çatdı ki, camaat onun bu işindən bərk qəzəblənmiş və onu lə'nətləyib söyür. Buna görə də Yezid imam Hüseyn(ə)-ı öldürməkdən peşman oldu. O deyirdi: “Kəş əziyyətə qatlaşıb Hüseyn(ə)-ı öz evimə gətirəydim, İslam peyğəmbərinə xatir və Hüseyn(ə)-ın ona olan qohumluğu hörmətinə hökuməti ona təhvil verəydim. Allah Mərcanənin oğluna (ibn Ziyada) lə'nət etsin. Hüseyn(ə)-ı bu işə o məcbur etdi. Halbuki imam Hüseyn(ə) bildirmişdi ki, o beyət etməyəcək onu azad buraxsınlar, ya da onun sərhəd kənarlarından birinə çəkilməsinə izn versinlər. Ancaq Mərcanənin oğlu onun bu təklifi ilə razılaşmadı, onu qətlə yetirməklə camaatda mənə qarşı kin-küdurət, nifrət yaratdı və müsəlmanların qəlbində mənə qarşı düşmənçilik toxumu səpdi. İndi hər yerindən duran mənimlə düşmən olmuşdur. Bu nə müsibət idi ki, Mərcanənin oğlu mənim başıma gətirdi, Allah ona lə'nət eləsin və onu Öz qəzəbinə düçar etsin.”² Digər tərəfdən də Yezid əvvəl Əhli-beyt əsirləri ilə kobud etmiş və onların xaraba bir evdə saxlanılmasına əmr vermişdi. Ancaq camaatın e'tirazi nəticəsində çox çəkmədi ki, onlarla mülayim davranmağa başladı, yerlərini dəyişərək dedi: “İstəyirsinizsə, sizi Mədinəyə göndərim.”

İmaməddin Təbəri bu barədə yazır: “Xanım Zeynəb(s.ə) Yezidin yanına bir nəfər göndərib imam Hüseyin(ə)-a əzadarlıq etmək üçün icazə istədi. Yezid icazə verib bildirdi ki, onları əzadarlıq etmək üçün Darul-hicarəyə aparsınlar, qoy orada ağlasınlar. Yeddi gün orada əzadarlıq etdilər. Hər gün oraya o qədər qadın gəlirdi ki, heç sayı-hesabı yox idi. Camaat Yezidin evinə tökülüb onu öldürmək istəyirdi. Mərvan I bu işdən xəbər tutub Yezidin yanına gəldi və dedi ki, Əhli-beytin orada qalması sənin taxt-tacın üçün heç məsləhət deyil. Yaxşı olar ki, onları Mədinəyə göndərəsən. And olsun Allaha, bu qadınlar sənin hökumətinin axırına çıxacaqlar.

Yezid imam Səccad(ə)-ı yanına çağırıb öz kənarında əyləşdirdi, şirin-şirin danışaraq dedi: “Allah Mərcanənin oğluna lə'nət eləsin. Əgər mən sənin atanın tərəf müqabili olsaydım, işi bu yerə çatmağa qoymazdım və məndən nə istəsəydi, razılaşardım. Ancaq olan oldu, keçən keçdi. Mədinəyə çatdıqdan sonra bir işin olub eləsə, mənə məktub yaz.” İmam Səccad(ə)-a xalat verib qadınlar üçün də hədiyyələr göndərdi. Ancaq deyirlər ki, qadınlar hədiyyələrin heç birini qəbul etmədilər.”²

Yezid Aşura hadisəsindən sonra cəmi dörd il yaşadı. Ancaq onun bu nankorluğu Bəni-Üməyyə üçün əbədi rüsvayçılıq miras qoydu. Belə ki, Yeziddən sonrakı azacıq ağı olan Əməvi xəlifələri Yezidin gördüyü işləri təkrar etməkdən çəkinirdilər. Bu barədə İslamın görkəmli tarixçisi Yə'qubi yazır: “Əbdülməlik ibn Mərvan (öz hakimiyyəti dövründə) onun tərəfindən Hicaza vali seçilmiş Həccaca yazdı ki, mənə Əbu Talibin övladlarının qanına bulaşdırma. Mən özüm gördüm ki, Hərbin (Əbu Süfyanın) ailəsi onlarla düşmənçilik etdi, nəticədə süquta uğradı.”³

2-Şəhadət sünnəsinin dirçəlməsi

İslam peyğəmbəri Allaha iman əsasında qurulmuş yeni bir din gətirməklə şəhadət sünnəsinə yaydı. Tarixin şahidliyinə əsasən müsəlmanların şanlı qələbələrinin bir çoxunun səbəbi onların Allah yolunda haqqın qalib gəlməsi üçün şəhadətin pişvazına çıxmaları olmuşdur. Ancaq Peyğəmbərin vəfatından sonra İslam hökumətinin öz həqiqi yolundan çıxması, şəhərlərin fəth olunmasının artması, əldə olunan qənimətlərin xilafət mərkəzinə keçməsi və bir çox başqa səbəblər nəticəsində yavaş-yavaş müsəlmanlar öz döyüş ruhiyyələrini itirib başlarını rifah və əsəyişə qatdılar. Belə ki, hər kəs hər hansı yolla olursa-olsun hökuməti ələ keçirir, camaat da rahat yaşayışın əldən çıxacağından qorxub heç bir müqavimət göstərmədən ona tabe olurdu. İslam adı ilə camaata hakimlik edən zalım hakimlər də bundan istifadə edirdilər.

Bəni-Üməyyənin hökuməti möhkəmləndikcə bu vəziyyət daha da artırdı. Müaviyənin ömrünün axır-axırında və Yezidin hakimiyyətinin əvvəllərində isə bu vəziyyət öz kuliminasiya nöqtəsinə çatdı.

O dövrdə qəbilə başçıları əsasən mal-dövlət və gücə tabe idilər. Öz vicdan və şəxsiyyətlərini dünyanın dəyərsiz mal-dövlətinə satırdılar. O dövrün dini-siyasi rəhbərləri Übeydullah ibn Ziyadın ailəsindən tamamilə xəbərdar olduqları halda yenə də onun qarşısında baş əyirdilər. Bu cür adamlar nə təkcə Yezid və ibn Ziyadın, hətta onların köməkçilərinin də qarşısında mumya kimi yumşaq və sözbəxan idilər. Çünki mal-dövlət, ad-san hamı onların ixtiyarında idi və bu cür adamlar onlara yaxınlaşmaqla mal-dövlət əldə edib ad-san qazana bilirdilər.

Alçaqlıqda birinci dəstədən heç də geri qalmayan ikinci dəstə isə avam camaatın başını aldadan “mə'minlər” və “zahidlər” idilər. Onlar riyakarlıqla özlərini təqvalı göstərir və bu yolla yağı tikələr əldə edirdilər. Öz dövrlərinin zalım hakimlərinin rəğbətini

qazandıqda onların ətrafındakılarla bir sırada dururdular.

O dövrün camaatı bu cür insanları çox yaxşı tanıyırdı. Bu cür insanların çirkin əməlləri ilə o qədər ünsiyyətdə olmuşdu ki, daha onların gördüyü işlər camaatın nəzərində adi və təbii görünür və heç bir e'tiraza səbəb olmurdu. O dövrün adi camaatının yaşayışı da belə idi ki, onların yeganə məqsəi öz şəxsi ehtiyaclarını tə'min etmək idi. Hamı öz şəxsi həyatı üçün iş görür, hərə öz şəxsi məqsədinə çatmaq üçün çalışırdı və heç kəsin şəxsi məqsəddən başqa heç bir fikri yox idi. Cəmiyyəti və onun böyük çətinliklərini heç bir adi şəxs nəzərə almırdı. Diqqətlərini cəlb edən yekənə şey vardısı o da məvaciblərinin kəsilməməsi idi və buna çox diqqətlə yanaşırdılar. Camaat məvacibinin kəsilməsindən qorxub qəbilə başçılarının əmrlərini əgər-əskiksiz yerinə yetirirdi. Elə buna görə də zülm və haqsızlıqla üzləşdikdə heç bir e'tiraz etmirdilər.

İmam Hüseyn(ə)-in inqilabı bu vəziyyəti tamamilə dəyişdirdi və cəmiyyət arasında şəhadət sünnəsini, şəhadət ruhiyyəsini oyatdı. İmam Hüseyn(ə) öz inqilabı ilə müsəlmanların olacaq həyatı üzərindəki pərdəni kənara çəkərək onlara yeni bir yol göstərdi. Düzdür, bu yolda çətinliklər, məhrumiyyətlər var, ancaq rüsvay olmaq, alçalmaq yoxdur.

İmam Hüseyn(ə) inqilabının cəmiyyətdə igidlik və hünər ruhiyyəsini oyatmasının tə'sir dərəcəsinin aydın olması üçün nəzərə almaq lazımdır ki, İslam cəmiyyəti Aşura hadisəsi baş verməmişə qədər ("Hicr hərəkəti" kimi səthi e'tirazlar istisna olmaq şərti ilə) iyirmi il sükut içərisində yaşamış və nisbətən çox olan bu müddətdə inqilab üçün şəraitin hazırlanmasına baxmayaraq kiçik də olsa belə bir ictimai e'tiraz baş verməmişdi.

Həzrət Müslim(ə)-in gəlişi nəticəsində yaranmış Kufə camaatının hərəkəti də yalançı bir hədə-qorxu-Şam ordusunun gəlişi ilə dağıldı.

Kərbəla inqilabı cəmiyyətin dini vicdanını oyatdı və elə bir ruhiyyə dəyişikliyi əmələ gətirdi ki, onun şüası hər tərəfi bürüdü. Bu da camaata öz din, şəxsiyyət və şərəfət hörmətini qorumaq, camaat arasında itib batmış mübarizə ruhiyyəsini oyatmaq və ölmüş qəlblərə yeni nəfəs verib onları həyata qaytarmaq üçün kifayət edirdi. Bu dəyişiklik və oyanışın ilkin nümunəsi Abdullah ibn Əfif Əzdinin Kufədə etdiyi e'tiraz idi. İbn Ziyad döyüşdən sonra qələbə münasibətilə söylədiyi birinci çıxışını İmam Hüseyn(ə)-a nalayiq sözlər deməyə başladığı zaman kor bir kişi olan Abdullah ibn Əfifin e'tiraz sədası ilə üzləşdi.¹ İbn Ziyad onun həbs olunmasını əmr etdi. Abdullahın qəbiləsindən olan adamlar onu aradan çıxarıb tez evə çatdırdılar. İbn Ziyad onu tutmaq üçün bir dəstə mə'mur göndərdi. Abdullah onlara qarşı şücaətlə müqavimət göstərsə də axırda tutulub şəhadətə yetişdi.²

3-İslam ümmətində inqilab

İmam Hüseyn(ə)-in böyük və hünər yaradan inqilabı İslam cəmiyyətində baş vermiş çoxsaylı inqilabların başlanğıcı oldu. İndi həməm inqilablardan bir neçəsini oxucuların nəzərinə çatdırırıq.

a) Təvvabin qiyamı

İmam Hüseyn(ə)-in şəhadətinin ilk müsbət nəticəsi Kufə şəhərində "Təvvabin" hərəkəti oldu. Elə ki imam Hüseyn(ə) şəhadətə yetişib ibn Ziyad Nüxeylədəki hərbi hissəsindən şəhərə qayıtdı, Aşura hadisəsində imam Hüseyn(ə)-in yanında olma fürsətini əldən vermiş şiələr özlərini möhkəmcə danladılar. Onlar indi başa düşdülər ki, böyük səhvə yol veriblər. Çünki onlar əvvəl imam Hüseyn(ə)-ı Kufəyə də'vət etmiş, sonra isə ona kömək etməkdən imtina etmişdilər. İmam Hüseyn(ə) da onların bu də'vətinə əsasən, İraqa

gəlmiş, onların şəhəri yaxınlığında şəhadətə çatmış, onlar isə heç yerlərindən belə tərpənməmişdilər. Onlar başa düşdülər ki, imam Hüseyin(ə)-ın qatillərindən qisas almayınca, ya da bu yolda ölməyincə bu alçaqlıq ləkəsi onların üstündən götürülməyəcək. Bu fikrə əsasən şiələr Kufədə olan beş nəfər rəhbərlərinin-Süleyman ibn Sürəd Xüzai, Müsəyyib ibn Nəcəbə Fəzari, Abdullah ibn Sə'd Nüfeyl Əzdi, Abdullah ibn Val Təmini və Rüfaə ibn Şəddad Bəcəlinin yanına getdilər. Süleyman ibn Sürədin evində məclis quruldu. Əvvəl Müsəyyib ibn Nəcəbə sözə başlayıb kiçik bir müqəddimədən sonra belə dedi: “. . . Biz həmişə öz mövhumi xeyirlərimizin ardınca olub öz dostlarımızı tərifləmişik. Ancaq Allahın peyğəmbər balası üçün irəli çıxardığı bu imtahanda bizim yalanımız aşkar oldu. Biz bu imtahandan başısağrı və xəcalətli çıxdıq və hər cəhətdən peyğəmbər balasına soyuq yanaşdıq. Hüseyin(ə)-peyğəmbər balası bizə məktublar yazdı, qasidlər göndərdi və dəfələrlə, istər aşkara, istərsə də gizlicə bizdən kömək istədi və hər cür bəhanənin qarşısını aldı. Biz isə onun yolunda canımızı əsirgədik. Nəticədə bizim qulağımız dibində (yaxınlığımızda) acınacaqlı şəkildə qətlə yetirildi. Biz o qədər süstlük etdik ki, nə dil və əməlimizlə ona kömək etdik, nə öz mal-dövlətimizlə onun köməyinə tələsdik, nə də öz qəbilələrimizi onun köməyinə çağırdıq. İndi Allah və Onun peyğəmbəri qarşısında nə üzrümüz var, And olsun Allaha üzrümüz ancaq bu ola bilər ki, ya Hüseyin(ə)-ın qatillərini öz cəzalarına çatdıraq, ya da bu yolda ölək. Bəlkə Allah bizdən razı qala. . .”

Sonra isə bir neçə nəfər də sərt çıxışlar etdi. Daha sonra isə bu dəstəyə başçı seçilmiş Süleyman ibn Sürəd Xüzai aşağıdakı məzmununda bir çıxış etdi: “Biz peyğəmbər ailəsinin gəlməsinin intizarında idik və onlara kömək və'dəsi verib İraqa gəlməsini dəstəklədik. Ancaq elə ki bizim istəyimiz yerinə yetdi və peyğəmbər balası bizim diyara gəldi biz süstlük edib zəiflik göstərdik. Günü-günə satmaqla vaxt keçirib hadisələrin intizarında oturduq. Nəticədə də peyğəmbər balası qətlə yetirildi. İndi ayağa qalxın və qılınca əl atın. Çünki Allahın qəzəbinə düçar olmusunuz. Nə qədər ki, Allahın rizayətini cəlb etməmişiniz, arvad-uşaqlarınızın yanına qayıtmayın. Peyğəmbər balasının qanını almayınca Allah sizdən razı olmayacaq. Ölümə qorxmayın. And olsun Allaha, kim ki, ölümə qorxur, o zillət və məğlubiyyətə məhkumdur. Gərək Bəni-İsrail kimi olasınız. Musa peyğəmbər onlara buyurdu: “Siz buzova sitayiş etməklə, həqiqətən, özünü zülm etdiniz. Buna görə də yaradanınıza tərəf üz tutaraq tövbə edin, özünü (Tanrı bilən adamlarınızı) öldürün.””¹

Bu yığıncaqdan sonra Süleyman ibn Sürəd Sə'd ibn Hüseylə ibn Yəmana və digər Mədain şiələrinə məktub yazaraq hadisənin gedişatını onlara çatdırdı və onlardan kömək istədi. Onlar Süleymanın dəvətini qəbul etdilər. Həmçinin Süleyman ibn Sürəd Müsənnə ibn Muxrimə Əbdiyə və digər Bəsrə şiələrinə də məktub yazdı. Onlar da Süleymana müsbət cavab verdilər.

Təvvabin hərəkətinin səbəbi

Təvvabin dəstəsi bu fikirdə idi ki, imam Hüseyin(ə)-ın qətlinin günahkarı ilk növbədə camaat yox, Bəni-Üməyyə hökumətidir. Buna görə də intiqam məqsədi ilə Şama tərəf hərəkət edib dedilər ki, Bəni-Üməyyədən intiqam aldıqdan sonra Kufə cinayətkarlarının işinə yetişəcəyik.

Qeyd etdiyimiz kimi bu hərəkətin səbəbi günahdan peşman olmaq və səhvi düzəltmək idi. Təvvabin dəstəsinin çıxış, məktub və xütbələrindən peşmançılıq və günahı aradan aparmaq fikri açıq-aydın hiss olunur. Kim onların bu çıxış, məktub və xütbələrini oxusa,

bu mövzunu asanlıqla dərk edə bilər. Elə bu səbəbə görə də Təvvabin inqilabı zahiri araşdırmada intiharamiz bir qiyam şəklində nəzərə çarpır. Təvvabinin yeganə məqsədi intiqam almaq və öz günahlarını yumaq idi və bundan başqa heç bir ayrı fikirləri yox idi. Onlar nə qələbə və fəth etmək fikrində idilər, nə də hökumətə gəlmək istəyirdilər. Təkcə məqsədləri intiqam idi. Onlar evlərindən çıxarkən yəqin bilirdilər ki, bir daha geri dönməyəcəklər. Onlar öz məqsədlərinə çatmaq uğrunda ölmək arzusunda idilər. Hətta düşmən onlara aman da vermişdi, ancaq onlar bu amandan imtina etmişdilər. Çünki onlar amanı hərəkətin məğlub olmasına uğrayacaq bir tor bilirdilər.

Təvvabin hərəkətinin qüvvələri

Təvvabin hərəkətinə qoşulanlar təkcə şiələr deyildi. O cümlədən vəziyyətin dəyişməsinə istəyən və Əməvi hökumətinin zülmündən qanlı bir hərəkətlə azad olmaq istəyən bütün qüvvələr də Təvvabin hərəkətinə qoşulmuşdular. Düzdür, bu inqilabın əsasən intiqam xarakteri daşmasına və inqilabçıların şəhadət fikrində olduqlarına görə bir çoxları bu inqilaba qoşulmadılar. Süleyman ibn Sürədin siyahısında on altı min nəfər ad yazdırmış və bu ədədin yalnız beş min nəfəri inqilabda iştirak etmişdi. Şam ordusunun sayı isə otuz min nəfər idi. Əlbəttə, bunun da səbəbi mə'lumdur. Öz məsləki uğrunda yüksək səviyyədə fədakarlıq göstərən şəhadət tələb edən şiələrin vurğunu olan şəxslər təbii ki, hər zaman azlıq təşkil edirlər.

Təvvabin hərəkətinin əməliyyatı

Təvvabin hərəkəti hicrətin altıncı birinci ilində başladı. Təvvabin bu tarixdən e'tibarən döyüş hazırlıqları görüb camaatı gizlicə imam Hüseyin(ə)-in intiqamını almağa çağırırdı. Camaat da istər şiə, istərsə də başqaları onlara birləşirdi. Təvvabin inqilabı hazırlanan zaman Yezid öldü. Təvvabin camaatla həmkarlıq etmək üçün ətraf məntəqələrə qasidlər göndərdi. Bu zaman inqilabçılar ehtiyatı kənara qoyub açıq-aşkar silah toplamağa başladılar. Nəhayət hicrətin altıncı beşinci ili Rəbi'üs-sani ayının beşinci günü cümə axşamında inqilabın ilk şö'əsi alovlandı. Həmin gecə Təvvabin imam Hüseyin(ə)-in pak məzarına tərəf hərəkət etdi. Elə ki imam Hüseyin(ə)-in qəbrinin üstünə yetişdilər, ürəkdən bir fəryad edib özlərindən çıxaraq aşağıdakı cümlələri göz yaşlarına qatdılar: "İlahi! Biz Peyğəmbər(s) balasına kömək etmədik. Bizim ötən günahlarımızı bağışla və tövbəmizi qəbul et. Hüseyin(ə) və onun şəhid olmuş həqiqi dostlarının ruhuna rəhmət göndər. Biz şəhadət veririk ki, Hüseyin(ə)-in şəhid olduğu məslək fikrindəyik. İlahi! Əgər bizim günahlarımızı bağışlamasan, bizə rəhmət gözü ilə baxmasan, ziyankar və bədbəxt olarıq..."

Bu şüurlu və həyacanlı hadisədən sonra şəhidlərin qəbrindən aralanıb Şama tərəf hərəkət edərək Eynül-vərdə adlı bir yerdə Şam ordusu ilə üz-üzə gəldilər. Şam ordusuna Übeydullah ibn Ziyad başçılıq edirdi. Üç gün davam edən ağır döyüşdən sonra Təvvabin inqilabı məğlubiyyətə uğradı. İnqilabın başçıları Rüfəə ibn Şəddad Bəcəli istisna olmaqla hamı şəhid oldu. Ordunun qalan hissəsi Rüfəənin başçılığı ilə Kufəyə qayıdıb orada fəaliyyət göstərən Muxtarın tərəfdarlarına birləşdi.¹

Təvvabin inqilabının ictimai və aydın bir məqsəd güdməsinə və tez bir zamanda məğlub olmasına baxmayaraq o, Kufə camaatına böyük tə'sir bağışladı və ümumi fikri bəni-Ümyyəyə qarşı mübarizə etməyə hazırladı.

b) Muxtar inqilabı

Hicrətin altıncı altıncı ili Muxtar ibn Əbu Übeyd Səqəfi imam Hüseyin(ə)-in

qatillərindən intiqam almaq üçün İraqda inqilab etdi.

Həzrət Müslim(ə) Kufəyə gəldikdən sonra Muxtar onunla yaxından həmkarlıq edirdi. Həzrət Müslim(ə)-ın ibn Ziyad tərəfindən tutulub şəhid olması ilə həmzaman Muxtar da ibn Ziyadın əmrilə tutulub həbs edilmişdi. O, Aşura hadisəsindən sonra (bacısının həyat yoldaşı) Abdullah ibn Ömər in Yezidin yanındakı vasitəçiliyi ilə həbsdən azad edildi. O vaxt Abdullah ibn Zübeyr Məkkədə qiyam qaldıraraq özünü müsəlmanların xəlifəsi e'lan etdiyi üçün Muxtar da Məkkəyə tərəf yola düşüb Abdullah ibn Zübeyrlə əlbir oldu.

Hicrətin altıмыш dördüncü ili Yezidin ölümündən beş ay sonra Muxtar İraq camaatının Bəni-Üməyyə hökumətinə qarşı inqilaba hazır olduğunu və onların Abdullah ibn Zübeyrin hakimiyyətinə meylsiz olduqlarını görüb Kufəyə gələrək öz fəaliyyətinə başladı.2

Abdullah ibn Zübeyrin İraqdakı nakamlığının səbəbi

İraq camaatının əvvəl Abdullah ibn Zübeyrin ətrafına toplaşmasını, sonra isə Muxtarın də'vətini qəbul edib Abdullah ibn Zübeyrə qarşı e'tiraz etməsinin səbəbini bilmək üçün nəzərə almalıyıq ki, İraq əhalisinin o dövrdə iki əsas tələbi var idi: Biri ictimai islahat və mövliyaları (Bəni-Üməyyə hakimiyyəti altında zülm çəkən qeyri-ərəb müsəlmanlardan) himayə etmək, ikincisi isə Bəni-Haşimin qanının qisasını Əməvilərdən almaq. Bu iki tələbin yerinə yetiriləcəyinə ümid edərək İraq camaatı Abdullah ibn Zübeyrin başına toplaşdı. Çünki o həm Əməvilərin düşməni idi, həm də zahirdə özünü zahid şəxs kimi göstərərək dünyaya e'tinasız yanaşırdı. Əmələ gəldikdə isə mə'lum oldu ki, Abdullah ibn Zübeyrin hakimiyyətinin Bəni-Üməyyə hakimiyyəti ilə heç də elə bir fərqi yoxdur. Düzdür, Abdullah ibn Zübeyr İraqı Əməvilərin hakimiyyəti altından çıxara bildi, lakin Aşura faciəsində çox böyük cinayətlər törətmiş Şimr ibn Zil-Cövşən, Şəbə ibn Rəbiə, Əmr ibn Həccac kimi canilər nə təkcə hələ də Kufədə yaşayırdılar, hətta hökumətin (Abdullah ibn Zübeyrin hökumətinin) ən yaxın adamlarından olmuşdular. Abdullah ibn Zübeyr ədalətin icra olunması nöqtəyindən nəzərdən də iraqlıların istəyini tə'min etmədi. Çünki mövliyalar hələ də Bəni-Üməyyə hakimiyyəti dövründə olduğu kimi məhrumiyyət içərisində güzəran keçirirdilər. Bütün qüdrət və imkanlar yenə də qəbilə başçılarının əlində idi. İraqlıların bu iki tələbinin tə'min olunmaması camaatın Abdullah ibn Zübeyrin ətrafından dağılıb Muxtarı himayə etməsinə səbəb oldu.

Muxtar öz də'vətinin həzrət Əli(ə)-ın oğlu Mühəmməd Hənəfiyyə ilə bağlılığını bildirdi. Elə bu da camaatın onun hökumətinə qarşı arxayınçılığına səbəb oldu. O, "Hüseyn(ə)-ın qanının intiqamı naminə irəli" şüarı altında hərəkətə başladı ki, bu məsələ də iraqlıları öz tələblərinin tə'min olunacağına ümidvar edirdi. Muxtar hakimiyyət başına gələndən sonra mövliyaları himayəyə götürərək onların ictimai hüquqlarının tə'min olunması üçün mühüm addımlar atdı. Muxtarın bu hərəkəti ərəb qəbilə başçılarının onun əleyhinə çıxış etməsinə səbəb oldu. Onlar Abdullah ibn Zübeyrin ordusundan kömək alaraq Muxtarla döyüşə hazırlaşdılar. Muxalif dəstələrin başında imam Hüseyn(ə)-ın qatilləri dururdu. Bu məsələ də inqilabçıların (Muxtarın dəstəsinin) təmkinli olmasına və sonadək müqavimət göstərərək qələbə qazanmaq fikrində olmalarına səbəb oldu.

Muxtar imam Hüseyn(ə)-ın qatillərini möhkəm izlədi və onları öz cəzalarına çatdırdı. Belə ki, bir gün ərzində onlardan iki yüz səksən nəfərini qətlə yetirdi, qaçıb aradan çıxmış bir neçə cinayət başçılarının evlərini viranəliyə çevirdi. O cümlədən, Məhəmməd ibn Əş'əsin evini sökdürüb əmr etdi ki, onun ev ləvazimatı ilə vaxtikən həzrət Əli(ə)-ın

fədakar dostu olub şəhid olmuş Hicr ibn Ədinin Ziyad ibn Mərcanə tərəfindən sökülmüş evini tə'mir etsinlər.

4-Bəni-Üməyyənin süqutu

Təvvabin və Muxtar inqilabları haqqında qısaca mə'lumatları ona görə verdik ki, bu inqilablar imam Hüseyin(ə)-in şəhadətindən az sonra baş vermişdir. Ancaq bunu da bilir ki, imam Hüseyin(ə)-in inqilabından nəş'ələnmiş hərəkatlar təkcə bu iki inqilabla bitmir. Sonrakı illərdə də neçə-neçə inqilab baş vermişdir. Onların ən böyüyü hicrətin yüz otuz ikinci ilində qələbə ilə başa çatan və Bəni-Üməyyənin hökumətinə son qoyan Abbasilər inqilabı olmuşdur. Abbasilər inqilabının qalib gəlməsinin ən başlıca səbəbi Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimə qarşı zülmələrinin şərhi və bu sülalənin məzlumiyyəti olmuşdur. Camaatın qəzəbini Bəni-Üməyyəyə qarşı artırmaq baxımından imam Hüseyin(ə)-in şəhadətini xatırlatmaq böyük tə'sir bağışlamışdır. Tarixçilər yazırlar: "Elə ki sonuncu Əməvi xəlifəsi Mərvanın kəsilmiş başını ilk Abbasi xəlifəsi Əbül-Abbəs hüzuruna gətirdilər, Əbül-Abbəs uzun-uzadı bir səcdə etdi. Başını səcdədən qaldırıqdan sonra Mərvanın kəsilmiş başına xitab edərək dedi: "Şükr olsun Allaha ki, mənim qisasımı səndən və qəbiləndən aldı. Şükr olsun Allaha ki, mənə sənin üzərində qələbə qazandırdı." Sonra əlavə edib dedi: "İndi mənim üçün nə vaxt öləcəyim mühüm deyil, çünki Hüseyin(ə)-in intiqamı naminə Bəni-Üməyyədən iki min nəfəri öldürdüm."1

Bəni-Üməyyə nümayəndələrinin sağ qalanlarının ölümcül cəsədlərini Əbül-Abbəs hüzurunda bir-birinin üzərinə yığıqdan sonra o əmr etdi ki, cəsədlərin üstündə süfrə salıb yemək hazırlasınlar. Özü isə cəsədlərin üstündə oturub yemək yeməyə başladı. Cəsədlərin bir neçəsi hələ də onun altında o tərəf-bu tərəfə çırpınırdı. Yeməyi yeyib qurtardıqdan sonra dedi: "Heç ömrümdə bu cür iştaha ilə yemək yeməmişdim." Sonra əlavə edib dedi: "Bunların ayaqlarından tutub sürükləyərək yollara atın. Qoy camaat bunları öldəndən sonra da lə'nətləsin. Çox çəkmədi camaat gördü ki, itlər əyinlərində bahalı və zərli tikişlərlə tikilmiş paltarlar olan cənazələri yerlə sürükləyirlər.